

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA HAVZA KAZASI'NIN
DEMOGRAFİK YAPISI

Yüksek Lisans Tezi

Yaşar ASAN

Danışman

Doç. Dr. Mucize ÜNLÜ

Samsun, 2015

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA HAVZA KAZASI'NIN
DEMOGRAFİK YAPISI

Yüksek Lisans Tezi

Yaşar ASAN

Danışman

Doç. Dr. Mucize ÜNLÜ

Samsun, 2015

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin, bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yaralandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

.../.../ 2015

Yaşar ASAN

TEZ KABUL VE ONAYI

Yaşar ASAN tarafından hazırlanan XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Havza Kazası'nın Demografik Yapısı başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: _____

Üye : _____

Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__ / __ / __

Enstitü Müdürü

ÖZET

XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Havza Kazası'nın Demografik Yapısı

Yaşar ASAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Mayıs/2015

Danışman: Doç. Dr. Mucize ÜNLÜ

Yaklaşık 600 yıl dünya siyasetinde varlığını sürdüren Osmanlı Devleti, bu uzun ömrünü uyguladığı askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik politikalara borçludur. Bu sistemin temelinde yatan insan unsuru ve bu unsurun kontrol altında tutulmaya çalışılması çeşitli uygulamaları zorunlu hale getirmiştir. Bunlardan ikisi, tahrir ve nüfus sayımlarıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin kuruluşundan hemen sonra *memleket tahriri* adıyla sahip olduğu topraklar üzerinde yaşayan halkın gelirlerini ve ellerinde bulundurdukları toprak miktarını belirlemek amacıyla tahrirler yapılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren yeni fethedilen yerlerin dışında devletin bütününe ilgilendiren geniş çapta tahrirler yapılmamıştır. Ancak bölgesel tahrirler XVIII. yüzyıla kadar devam etmiştir. Modern anlamda nüfus sayımları ise XIX. yüzyılda yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde merkezileşme ve Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla yeni kurulan orduya asker temini gibi hususlar insan kaynaklarının tespitini zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda ilk nüfus sayımı 1830-1831 yıllarında başlamıştır.

Bu çalışmada 1831-1832 yılında Sivas Vilayeti'ne bağlı Amasya Sancağı dâhilinde yer alan Havza Kazası'nın nüfusu incelenmiştir. Bu bağlamda kazaya ait 2205 ve 2206 numaralı nüfus defterleri incelenmiştir. Kazada yer alan Müslüman ve gayrimüslim nüfusun, fiziki özellikleri, yaşları, kullandıkları isimler ve lakapları, meslekleri, doğum, ölüm ve göç olayları tespit edilmeye çalışılmıştır. 1831-1832 yıllarında Havza Kazası'nda 54 köy ve Havza merkez olmak üzere 55 yerleşim biriminde kayıtlı 2.958 kişi bulunmaktadır. Nüfusun 2.638'i Müslüman, 320'si gayrimüslimdir.

Anahtar Kelimeler: Havza, Nüfus, Müslüman, Gayrimüslim, Askerlik

ABSTRACT

The Demographic Structure of Havza in the First Half of the 19 th Century

Yaşar ASAN

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

The Department of History, Master, May/2015

Supervisor: Doç. Dr. Mucize ÜNLÜ

The Ottoman Empire, that has existed for about 600 years in the world politics, owes this long life to military, political, social and economic policies. It's the human factor and this factor underlying the system under control, working in a variety of applications to be made mandatory. Two of these are reports and censuses. Immediately after the establishment of the Ottoman Empire, the country has the name reports of people's incomes and their lands, in order to determine the amount of export sales are made. After the 16 th century, reports are not made widely about conquered new lands, but regional reports have continued until the 18 th century. The census in the modern sense in the 19 th century has been attempted. During this period, centralization and the newly formed army of the abolition of the Janissary Corps soldier supply issues, such as the determination of human resources has become compulsory. In this context, the first census started in 1830 and 1831.

In this study, in 1831-1832 the population of Havza is examined. In this context, the population numbered books belonging to Havza were examined number of 2205 and 2206. Population of Muslim and non-Muslim, located in Havza, physical properties, their ages, their names and nicknames, professions, birth, death and migration events are explored. In 1831-1832 there are 54 villages and registered 2,958 people in Havza. The 2638 people are Muslim and 320 people are non-muslim in the population of Havza.

KeyWords: Havza, Population, Muslim, Non-Muslim, Military

ÖNSÖZ

Devletler için her dönem insan kaynaklarının ve mali imkânların tespiti büyük önem taşımıştır. Osmanlı Devleti de kuruluş döneminden itibaren gerçekleştirdiği fetih hareketlerinde ve iskân siyasetinde bu iki unsuru göz önünde bulundurmıştır. İç kaynaklardan en iyi derecede yararlanmak için nüfus ve arazi tahrirleri yaptırmıştır.¹

Osmanlı toplumu Müslümanlar ve gayrimüslimler olmak üzere iki sınıfa ayrılıyordu. Gayrimüslimler askerlik yapmadıkları için cizye vergisi ödemekle yükümlü tutulmuşlardı. Müslümanların en önemli görevi ise askerlik yapmaktı. Vergi vermek ve askerlik yapmak gibi mükellefiyetler ve devletin toprak düzeni nüfus sayımlarını gerekli kılıyordu.²

Osmanlı Devleti kuruluş döneminden itibaren nüfus yoklaması sayılabilecek sayımlar yapmış ve bu kayıtları düzenli olarak tutmuştur. İmparatorluğun gelişme döneminde nüfus sayımına büyük önem verilmiştir. Her fetih sonrasında yapılan ilk işlerden biri fethedilen bölgelerin gelir kaynaklarını tespit ederek, toprak yazımı ve nüfus sayımı yapmaktı.³ Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde dikkatli ve düzenli yapılan arazi tahrirleri duraklama döneminde aksamaya başladı. Bunun başlıca nedeni devletin askerî ve malî konularda çağının gerisinde kalmasıdır.⁴ XV. ve XVI. yüzyıllarda düzenli olarak tahrirler yapılırken XVII. yüzyıldan itibaren tahrirler düzenli olarak yapılamamıştır. Osmanlı nüfusu ile ilgili güvenilir ve ayrıntılı bilgiler Tanzimat Dönemi'nden itibaren elde edilmeye başlamıştır. Osmanlı nüfusu hakkında kapsamlı ve ayrıntılı bilgiler veren düzenli nüfus sayımları 1830'dan 1914'e kadar yapılmıştır.⁵

---

¹ Mucize Ünlü ve Pelin İskender Kılıç, "Ayandon Kazası'nın 1841 Yılı Nüfus Yapısı", *Turkish Studies*, 9/4, (Bahar 2014), s.597.

² Bilal Eryılmaz, "Osmanlı Devletinde Nüfus Sayımları ve Nüfusun Yapısı", *Türk İdare Dergisi*, 1988, s.69.

³ Ünlü ve İskender Kılıç, s.599.

⁴ Halime Doğru, "Osmanlı Devletinde Toprak Yazımından Nüfus Sayımına Geçiş ve Bir Nüfus Yoklama Defteri Örneği", *Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1/2, 1989, s.241.

⁵ Ünlü ve İskender Kılıç, s.599.

Bu çalışmanın kaynağını 1831-1832 yıllarında gerçekleştirilen nüfus sayımları sonucu düzenlenen ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 2205 ve 2206 numara ile kayıtlı Havza Kazası'na ait nüfus defterleri oluşturmaktadır. İki bölüm halinde hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde Havza'nın tarihi ve idar taksimatı hakkında bilgi verilip, bu çalışmanın kaynağı olan kazaya ait nüfus defterlerinin tanıtımı yapılmıştır.

İkinci bölümde, incelenen nüfus defterlerinden elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Sayım sisteminin temel özelliklerinden biri olarak sadece erkek nüfusun kayıt altına alındığı defterlerde her köyde bulunan nüfus ayrı ayrı incelenmiştir. Köyde yaşayan kişilerin isim, yaş, lakap ve meslek durumları, doğum ve ölüm olayları, askere alınanlar, herhangi bir nedenden dolayı buldukları yerleşim birimlerinden başka yere giden veya başka yerden gelen kişilerin isimleri tarihleri ile beraber kaydedilmiştir. Sonuç kısmında defterin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu tezin her aşamasında katkıları ve destekleri olan danışman hocam Doç. Dr. Mucize nl, hocam Doç. Dr. Rıza Karagöz'e ve tezi titiz bir Şekilde inceleyen ve olumlu eleştirileri ile katkı sağlayan hocam Yrd. Doç. Dr. Tuğba Kara'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAVZA KAZASI'NIN TARİHÇESİ

1.1. Havza İsmi'nin Kökeni.....	9
1.2. Selçuklular Öncesi Havza.....	10
1.3. Selçuklular Dönemi Havza.....	10
1.4. Osmanlı Dönemi Havza.....	11
1.5. XIX. Yüzyılda Havza Kazası'nın İdarî Yapısı.....	12
1.6. Havza Kazası Nüfus Defterlerinin Tanıtımı.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

HAVZA KAZASI'NIN 1831-1832 YILLARINDAKİ NÜFUS YAPISI

2.1. Havza Kazası'nın Nüfus Yapısı.....	17
2.1.1. Nüfusun Mahalle ve Köylere Göre Dağılımı.....	17
2.1.2. Nüfusun Akrabalık Bağlarına Göre Değerlendirilmesi.....	18
2.1.3. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	21
2.1.4. Nüfusun 10'luk Yaş Gruplarına Dağılımı.....	24
2.2. Şahıs İsim ve Lakapları.....	27
2.2.1. Kaza Genelinde Kullanılan İsimler.....	27
2.2.2. Lakaplar.....	32

2.2.2.1. Mesleğe Göre Verilen Lakaplar	32
2.2.2.2. İlimiye Sınıfı Bildiren Lakaplar	33
2.2.2.3. Menşe Bildiren Lakaplar	34
2.2.2.4. Fiziksel Özellik Bildiren Lakaplar	35
2.2.2.5. Özür Belirten Lakaplar	37
2.2.2.6. Menşe ve Dinî Statü Belirten Lakaplar	37
2.2.2.7. Hayvan İsimleri Kullanılarak Verilen Lakaplar	38
2.2.2.8. Muhtelif Lakaplar	38
2.2.3. Kişilerin Sakal ve Bıyık Rengine Göre Tanımlanması	43
2.3. Nüfus Hareketleri.....	43
2.3.1. Doğumlar	43
2.3.2. Ölümler	44
2.3.3. Askere Alınanlar	48
2.3.4. Yer Değişiklikleri.....	49
2.4. Gayrimüslim Nüfus.....	51
2.4.1. Nüfusun Köylere Dağılımı.....	51
2.4.2. Nüfusun Akrabalık Bağlarına Göre Değerlendirilmesi.....	52
2.4.3. Gayrimüslim Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı	53
2.4.4. Nüfusun Onluk Yaş Gruplarına Dağılımı	54
2.5. Şahıs İsimleri ve Lakapları	56
2.5.1. Kaza Genelinde Kullanılan İsimler	56
2.5.2. Lakaplar.....	60
2.5.2.1. Meslek Bildiren Lakaplar	60
2.5.2.2. Muhtelif Lakaplar	61
2.6. Kişilerin Fiziksel Özelliklerine Göre Tanımlanması	62
2.7. Köylerde Meydana Gelen Nüfus Hareketi.....	62
2.7.1. Doğumlar	62
2.7.2. Ölümler	63
2.7.3. Yer Değişiklikleri.....	63
2.8. 2205 Numaralı Nüfus Defteri ile 2206 Numaralı Nüfus Defterinin Karşılaştırması	64
SONUÇ	67

KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ.....	71

GİRİŞ

Nüfus, belli bir ülkede veya bir bölgede bir anda birlikte yaşayanların oluşturduğu toplam sayıdır. Nüfus, bir devletin en kıymetli sermayesi olup iç ve dış politikayı belirleyen ve etkileyen unsurların başında gelir. Bağımsızlığını korumak ve uluslararası politikada yer almak isteyen her devletin elverişli bir coğrafî konuma, doğal kaynaklara, belli bir sayı ve nitelikte nüfusa sahip olması gerekir. Devletler coğrafyalarının büyüklüğü, nüfusun dağılımı gibi hususları dikkate alarak kendi hedefleri ve ihtiyaçları doğrultusunda özgün nüfus politikaları geliştirirler.⁶

Osmanlı toplum yapısı dinî bakımdan Müslimler ve gayrimüslimler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gayrimüslimler kendilerine sağlanan emniyet ve himayeye karşılık devlete cizye vergisi ödemekle yükümlü tutulmuşlardır. Cizye vergisi hasta, sakat, işsiz ve din adamı olmayan 14-75 yaş arasındaki bütün gayrimüslim erkeklerden ekonomik durumları göz önünde bulundurularak alınıyordu. Devletin uygulayacağı politikayı belirlemesi için sınırları içinde yaşayan Müslim ve gayrimüslim nüfusun sayısını bilmesi gerekiyordu. Ayrıca gayrimüslimlerden alınan cizye vergisi devletin ekonomik kaynaklarından birini oluşturuyordu.

Ülkede meydana gelen doğum, ölüm, göç gibi nüfus hareketleri ve askerlik gibi olayların tespiti için nüfus sayımlarına ihtiyaç duyulmuştur.⁷ Osmanlı nüfusuyla ilgili bilgiler veren ilk kapsamlı sayımlar XVI. yüzyılda gerçekleştirilmiştir. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda ise sayımlar düzenli bir şekilde yapılamamış olsa da bu sayımlar vasıtasıyla bu dönemlerde Osmanlı nüfusu ile ilgili tahminler yürütülebilmektedir. Osmanlı nüfus yapısıyla ilgili daha güvenilir ve ayrıntılı bilgiler XIX. yüzyıl ortalarında başlayan kapsamlı nüfus sayımları sayesinde elde edilmiştir.⁸

Geçmiş Osmanlı öncesine kadar giden tahrir sayımlarında “memleket tahriri” adı altında ülke kaynaklarının saptanması için defterler tutulduğu ve bu geleneğin

---

⁶ Nedim İpek, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon: Serander Yayınları, 2006, s.347.

⁷ Doğan Yörük, “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı İmparatorluğu’nda Yaşayan Gayrimüslimlerin Nüfusu”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy.17, s.626.

⁸ Numan Elibol, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12/2, 2007, ss.135-136.

Osmanlı tarafından da geliştirildiği bilinmektedir.⁹ Osmanlı nüfus tahriri için kullanılan en önemli kaynak olan tahrir defterleri tımar sistemi ve vergi potansiyelinin tespiti için geç Ortaçağ ve Yeniçağ başlarında o günkü şartlarda oluşturulmuştur.¹⁰ Yeni fethedilen ve tımar sistemi uygulanan topraklarda vergilendirilebilir ekonomik faaliyetlerin ve insan kaynaklarının tespiti maksadıyla arazi ve nüfus sayımı yapılmaktaydı.¹¹ Toprakla ilgili kayıtlar hazırlanırken sadece devlet sınırları içindeki arazinin miktarı saptanmakla kalmamış, malî ve askerî konular da göz önüne alınmıştır. Kayıt sırasında Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki her köy ve kasabadaki yetişkin erkek nüfusun ellerindeki toprak miktarları, tâbii tutuldukları vergi mükellefiyetlerine dair rakamlar, mükelleflerin ve babalarının isimleri tek tek kaydedilmiştir. Diğer yandan hükümet kadınlar, yetimler, ergenlik çağına gelmemiş Hıristiyanlar, akli ya da fiziksel özürllüer ve yüksek düzey devlet görevlileri gibi vergi ya da askerlik hizmetiyle yükümlü olmayan bireyleri ise kayıtlara geçirmemiştir.¹²

Osmanlı'da tahrir yapılmasını gerekli hatta zorunlu kılan devletin örgütlenme şekli olmuştur. Tımar sistemine göre örgütlenen devletin ne kadar toprağa sahip olduğu ve bunların üzerinde kimlerin yaşadığını bilmek istemesi, uygulanan sistemin gereği idi.¹³ Osmanlı Devleti'nde mirî arazi rejiminin ve ona bağlı olarak müesseseseleşen tımar sisteminin uygulanabilmesi, nüfus ve arazi sayımlarına bağlıydı.¹⁴ Tımar sisteminin iyi işleyebilmesi için tahrirlerin zaman zaman yenilenmesi gerekiyordu. Devletin en büyük ve tesirli askerî gücünü teşkil eden tımar ordusunun ayakta kalması, tahrirlerin sıhhatle ve sık sık yapılabilmesine bağlıydı.

Tahrirler sayesinde padişahlar, ülkenin gerçek durumunu ve varlığını bütün ayrıntılarıyla tespit ettirerek tanımış olacaktı. Bu sebeple ülkenin her tarafına tahrir heyetleri göndererek sayımlar yaptırılıyordu. Tahrirler, ülkenin üretim, arazi,

---

⁹ Sedat Bingöl, "İstanbul'da 1829 Nüfus Sayımı ve Bazı Mahallelerin Müslüman Nüfusu Üzerine Bir İnceleme", *15-CIEPO Sempozyumu (8-12 Haziran 2002)*, s.44.

¹⁰ Yunus Koç, "Ömer Lütfi Barkan'ın Tarihsel Demografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları", *Bilig*, sy.65, 2013, s.185.

¹¹ Adnan Çimen, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı'da Nüfus Hizmetleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3, 2012, s.191.

¹² Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.43.

¹³ Çimen, s.192.

¹⁴ Mehtap Özdeğer, "Osmanlı İmparatorluğunda Miri Arazi Rejimi ve Tahrir Geleneği", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/6, 2003, s.5.

tımarlılar ve vergi düzeni konusunda gerçek vaziyetini ortaya koymak bakımından büyük önem taşıyordu. Ülkenin gerçek durumu öğrenildikten sonra malî ve askerî alanda gereken düzenlemeler yapılabilirdi.¹⁵ Tahrirlerin yenilenme süresi 30-40 yılda bir veya bir nesil olarak kabul edilmişse de tahrire tâbii tutulacak bölgenin özelliklerine göre bu süre değişiklik gösterebiliyordu.

XVI. yüzyıldan itibaren yeni fethedilen yerlerin dışında devletin bütününe ilgilendiren kapsamlı tahrirler yapılmamıştır. Ancak bölgesel tahrirler XVIII. yüzyıla kadar sürmüş, modern anlamda nüfus sayımları ise XIX. yüzyılda yapılmaya başlanmıştır.¹⁶ Elde bulunan en eski tahrir defteri I. Murat dönemine aittir.

Tahrir defterlerinden sancakların nüfusu, nüfus yoğunluğu ve halkın gelir durumu hakkında değerli bilgiler elde edilmekte ve diğer sancaklarla karşılaştırılarak sonuçlar çıkarmak mümkün olmaktadır. Tahrir defterleri bugünkü anlamda istatistik verileri içermemekle beraber çok önemli bilgilerin ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır.¹⁷ Tahrir defterlerinin demografik açıdan öncelikle ifade edilmesi gereken özelliği, ait olduğu yerleşim yerinin belli bir tarihteki toplam nüfusu hakkında dolaylı bilgi veren resmi kayıtlar olmasıdır. İmparatorluk nüfusunu tespit üzere başvurulabilecek alternatif bir kaynağın bulunmadığı dönemler için tahrir defterleri, hane düzeyinde de olsa köy, kasaba ve şehirlerin nüfusunun önemli bir kısmının tespit edilmesini sağlamaktadır.¹⁸

Tahrir defterlerinin nüfus araştırmalarında kullanılması sırasında bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır. Tahrirler genellikle hane veya nefer üzerinden gerçekleştirildiği ve esas olarak hanenin bütün bireyleri değil de sadece yetişkin erkekleri kaydedildiği için toplumun bütün bireylerinin sayıldığı bir nüfus sayımından uzak olması sebebiyle imparatorluğun gerçek nüfusunu ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır.

XVII. ve XVIII. yüzyıllardaki Osmanlı nüfusu, tahrirlerin yetersizliği ve sosyal karışıklıklar nedeniyle bütün açıklığı ile ortaya konulamamıştır. XIX. yüzyıla doğru gelinirken bu olumsuzluklar yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. 1831

---

¹⁵ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta: y.y. 2007, ss.127-128.

¹⁶ Ünlü ve İskender Kılıç, s.597.

¹⁷ Doğru, ss.238-240.

¹⁸ Fatih Bozkurt, "Tereke Defterleri ve Osmanlı Demografi Araştırmaları", *Tarih Dergisi*, sy.54, 2012, s.93.

yılında erkek nüfusunu esas alan ilk genel Osmanlı nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir.¹⁹

II. Mahmut devrinde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra yapılması gereken ilk iş yeni bir ordunun kurulması idi. Bu ordunun kurulması da yeni vergi kaynaklarının bulunmasını ve askerlik yapabilecek halkın sayısının bilinmesini gerektiriyordu. Bu sebeple ilk nüfus sayımı teşebbüsü Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra Rusya ile harp yıllarında(1826-1828) olmuş, ancak genel bir nüfus sayımı için bir tecrübe olan bu sayım savaş dolayısıyla neticelendirilememiştir. Osmanlı Devleti Rusya ile Edirne Muahedesi'ni imzaladıktan sonra yeni bir nüfus sayımına başlamıştır. Geniş ölçüde hazırlıklar yapıldıktan sonra sayım, 1831 yılında Rumeli ve Anadolu sancaklarıyla kasabalarında başarı ile yapılmıştır. Bu sayım Rumeli ve Anadolu'da toprak yazımı vesilesi olmayarak yapılan ilk nüfus sayımıdır.²⁰ Bu sayımda Anadolu ve Rumeli esas alınarak Mısır ve Arabistan bu projenin dışında tutulmuştur.²¹

Nüfus sayımının ne şekilde yapılacağıın tayini için özel bir meclis oluşturulmuş ve bu meclis tarafından talimatnameler hazırlanmıştır.²² Bu sayımda görev alacak memurların isimleri belirlenerek kimin hangi bölgede sayımı yapacağı karara bağlanmıştır. Sayım için seçilen kişiler genellikle ilmiye sınıfı mensuplarındandır.²³

Anadolu ve Rumeli'de sayımı tamamlanan yerlerde nüfus hareketlerini kayda geçirmek ve denetlemek amacıyla yeni bir örgütlenmeye gidilmiştir. Memurlar vazifelerine başladıktan sonra gönderdikleri defterleri derlemek ve genel neticeleri kestirmek üzere 1831'de İstanbul'da bir "Ceride Nezareti" kurulmuştur.²⁴ Ceride Nezareti'nin kurulmasından sonra bütün sancak merkezlerinde "Defter Nazırlıkları'nın" kurulmasına başlandı. Bunun için "Defter Nazırı" adı ile her sancak ve eyalet merkezinde birer kişi aylıklı olarak görevlendirildi. Defter Nazırlarının başlıca görevleri kentlerinde ve bağlı kasaba ve köylerde doğan, ölen,

---

¹⁹ Elibol, ss.141-152.

²⁰ Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997, ss.8-10.

²¹ Bingöl, s.44.

²² Karal, ss.11-12.

²³ Musa Çadırcı vd; *1830 Sayımında Ankara*, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2000, s.9.

²⁴ Karal, s.12.

göç eden ve gelip yerleşenleri günü gününe kayıtlara geçirmektir. Yine büyük şehirlere göçü önlemek ve güvenliği sağlamak için seyahatin izne bağlanması uygulamasının denetlenmesi görevi de Defter Nazırlarına bırakılmıştır. Ayrıca bunlar, geçiş izin belgesi anlamına gelen “mürur tezkeresinin” hazırlanması, verilmesi, kayıtların tutulması işine de bakacaklardı.²⁵ Kazalardan gelen ve Defter Nazırlığı’nda toplanan defterler incelendikten sonra birkaç tanesi bir araya getirilerek “Nüfus Yoklama Defteri” başlığı altında Ceride Nezareti’ne gönderiliyordu. Nüfus Yoklama Defterleri yılın belirli zamanlarında bölgenin özelliği göz önüne alınarak yılda iki veya üç defa İstanbul’a ulaştırılıyordu.²⁶

Genel nüfus tahririnin 1831 yılı ortasında tamamlanması üzerine bundan sonra yapılan tahrirler, nüfus yoklamaları şeklinde cereyan etmiştir. Bu yoklamaların altı ayda bir defa tatbikine karar verilmiştir. Buradaki maksat ise bir evvelki tahrirde kaleme alınan nüfusa kıyasen meydana gelen değişiklikleri tespitten ibarettir.²⁷ 1831 sayımında ilk olarak *din* göz önüne alınmıştır. Bütün sancak, kaza, nahiyeye ve çiftliklerde halk Müslüman ve reaya diye iki belli başlı gruba ayrılmıştır. Hıristiyan tebaa nüfus sayımında reaya diye gösterilmiştir. Sayımda reaya genellikle cizyeye müstahak olan reaya ve cizyeye müstahak olmayan reaya şeklinde ikiye ayrılarak kaydedilmiştir. Cizyeye müstahak olan reaya âlâ, evsat, ednâ diye üçe ayrılırken cizyeye müstahak olmayan reaya da ihtiyar ve amelmande diye kaydedilmiştir.

Sayım yalnız erkek nüfus sayımı olarak yapıldığından Rumeli ve Anadolu’nun tam nüfusunu göstermekten uzaktır. Ancak erkek sayısına göre kadın mevcudunu yaklaşık olarak tahmin edebilmek mümkündür. Sayım özet defterinde dört milyona yakın görünen erkek nüfusunun bir buçuk milyona yakın miktarı Rumeli’de, iki buçuk milyondan biraz fazlası da Anadolu’da gözükmektedir.²⁸

1844 sayımı, 1831 sayımından farklı olarak bütün Osmanlı ülkesini kapsamıştır. Osmanlı Devleti’nin bu önemli teşebbüsü halk tarafından tereddütlerle karşılanmıştır. Nüfus miktarlarına göre her eyalet, liva ve kazaya vergiler yükleneceği söylentisi ortaya çıkmış ve çoğu yerlerde nüfus adedi daha az

---

²⁵ Çadircı, ss.10-15.

²⁶ Doğru, s.252.

²⁷ Mahir Aydın, “Sultan II. Mahmut Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”, *Sultan II. Mahmut ve Reformları Semineri 28-30 Haziran 1989*, İstanbul: 1990, s.93.

²⁸ Karal, ss.16-21.

gösterilmeye çalışılmıştır. Gayrimüslim tebaa da hükümete karşı mesul ruhanî makamları aldatmış, yer yer nüfus gizlenmiştir. Osmanlı Devleti sayım esnasında yapılan hataları dikkate alarak, başlangıçta sayım sonuçlarını yayımlamak istememiştir. Ancak daha sonra devlet salnamesinin ilk ciltlerinin neşrine başkanlık eden Ahmet Vefik Paşa, bu sonuçları Fransız diplomat Ubicini'ye resmi mahiyette olmak üzere vermiştir. Bu şekilde 1844 nüfus sayımı sonuçları Ubicini tarafından yayımlanmıştır.²⁹ Buna göre Osmanlı'nın 1844 yılı nüfusu 35 milyon 350 bindir.³⁰

1855'ten sonra Kırım Harbi sebebiyle Rusya'dan Osmanlı topraklarına gelen Müslüman göçmenler, 1856 Islahat Fermanı ile kaldırılan cizyenin askerlik bedeline dönüştürülmesi gibi sebepler yeni bir nüfus sayımını gerektirmiştir. 1866 yılında Tuna Vilayeti'nde ve kısmen Irak'ta bir sayım yapıldı. Vali Mithat Paşa'nın denetiminde 1866'da başlayan sayım, 1873'e kadar devam etmiştir. Kadınlar bu sayıma da dâhil edilmemiştir. 1866 sayımının amaçlarından biri Osmanlı tebaasından olan herkes için bir Osmanlı nüfus cüzdanı basmaktır. Böylelikle kişilerin konumlarındaki değişiklikler buraya kaydedilecekti. Tuna Vilayeti ve imparatorluğun geri kalan bölümlerinde nüfus cüzdanının basımı ve dağıtımı için hazırlıklar yapılmıştır. Bu sayım sonuçları Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarının toplumsal ve demografik tarihi hakkında başlıca bilgi kaynağı olarak kapsamlı bilgiler içermektedir. Bu sayıma göre Tuna Vilayeti'nin nüfusu 1 milyon 21 bindir.³¹

1867 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerinin taşra yönetiminde meydana getirdiği değişiklikler ülkede yeni ve kapsamlı bir nüfus sayımının yapılmasını gerektiriyordu. Temel amaç yine ordunun asker ve devletin vergi ihtiyacını karşılamaktı. Şûra-yı Devlet yeni bir nüfus sayımı için 1875'te çeşitli nizamnameler hazırlamış ancak çeşitli iç ve dış olaylardan dolayı uygulamaya konulamamıştı. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda elden çıkan topraklardan Osmanlı ülkesine göç eden göçmenlerin yerleştirilmesi de nüfus sayımını engelleyen sebeplerden biriydi.

Siyasî durum düzelir düzelmez Sultan II. Abdülhamit zamanında yeni bir nüfus sayımının yapılması için harekete geçilmiş ve Şûra-yı Devlet tarafından

---

²⁹ Eryılmaz, ss.72-73.

³⁰ Cem Behar, *Osmanlı İmparatorluğunun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Tarihi İstatistikler Dizisi, c.II, 2003, s.26.

³¹ Karpat, ss.79-81.

hazırlanan Sicil-i Nüfus Nizamnamesi 1881’de yürürlüğe girmiştir.³² Nüfus sayımı 1882’de başlamış, 1890 yılında tamamlanmış ve sonuçları da 1893’te açıklanmıştır.³³ Sonuçların 1893 yılında padişaha sunulması nedeniyle 1881-1893 sayımı da denilen bu sayım Osmanlı’nın çağdaş anlamda ilk genel nüfus sayımı kabul edilmektedir. Bu sayımda kadınlar ilk kez sayıma dâhil edilerek nüfusun nitelikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.³⁴ 1893 nüfus sayımı kayıtları, Osmanlı nüfusu ile ilgili XIX. yüzyılda derlenmiş en eksiksiz ve en güvenilir rakamları vermektedir.³⁵

Bu genel nüfus sayımında sayımı yapılan kişilere “nüfus tezkeresi” adında resmi bir kimlik kartı verildi. Bu kimlik kartı daha sonra nüfus cüzdanı adını almıştır. Kişiler bu nüfus tezkeresini gayrimenkul alıp satarken, memuriyete girişte, seyahat belgesi alırken kısacası her türlü resmi işlemlerde zorunlu olarak kullanmak durumunda idiler.

Osmanlı Devleti genelinde 1903 yılında yeni bir nüfus sayımına başlanmış ve sayım 1906 yılında tamamlanmıştır. Son Osmanlı nüfus sayımı ise 1914 yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu sayım bizzat mahallinde değil taşradaki nüfus idarelerinin yıl içindeki değişikliklerle ilgili verdikleri bilgiler dikkate alınarak yapılmıştır.³⁶

Osmanlı nüfusunun son kez sayıldığı 1906 sayımı, hem teknik hem de siyasal nedenlerle yapılmıştır. Osmanlı yetkilileri önceki sayım sonuçlarından hoşnut değildi. Irak ve Arap yarımadası gibi bazı bölgelerin nüfusunun noksan sayıldığını dile getiriyorlardı. Bu durumun hem devlet hazinesi hem de Müslümanların çıkarlarına zarar getirmesinden yakınıyorlardı. Sayımın siyasî nedeni ise Rumlar, Bulgarlar ve Sırlar arasındaki milliyetçi mücadeleye dayanıyordu.³⁷ 1906 yılında tamamlanan sayım sonuçlarına göre Osmanlı Devleti’nin toplam nüfusu 20.897.617’dir. Bu nüfusun 11.208.628’i erkek, 9.738.989’u ise kadındır. Avrupa

---

³² Eryılmaz, ss.78-79.

³³ Ertan Gökmen, “Manisa Medreseleri Nüfus Yoklama Defteri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 27/2, (Aralık 2012), s.383.

³⁴ Çimen, s.197.

³⁵ Karpat, s.106.

³⁶ Eryılmaz, ss.38-79.

³⁷ Karpat, s.110.

yakasında önemli toprak kayıpları nedeni ile Osmanlı Devleti'nin 1914 yılındaki toplam nüfusu 18.520.016' ya düşmüştür.³⁸

---

³⁸ Eryılmaz, s.89.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAVZA KAZASI'NIN TARİHÇESİ

1.1. Havza İsminin Kökeni

Havza'nın eski adı belli değildir. Milattan önce ve sonraları şimdiki Havza'nın yerinde büyük bir şehrin bulunduğunu bazı Rum kaynakları yazmakta ve Romalıların, Bizanslıların buralarda hüküm sürdüklerini göstermekte ise de ne dereceye kadar güvenilir oldukları bilinmemektedir. Tarihi belgelerden anlaşıldığı üzere vaktiyle Amasya ve civarında Hititler hüküm sürmüştür.³⁹ Havza isminin kökeninin Hititlerin Amasya valisi olan Kavuzhan'dan kaynaklandığı ve bu ismin zamanla halk ağzında ve söyleyiş kolaylığı sebebiyle *Havza* haline geldiği ileri sürülmektedir. “Asarül Bilad ve Ahbarül İbad⁴⁰” adlı kitabın yazarı Zekeriya bin Mahmut el Kazvini kitabında, 1050 yılında meydana gelen bir depremden söz ederken depreme uğrayan yerleşim yerinin adı olarak *Ancere* kelimesini kullanmıştır. Aşağıda adları verilen tarihi belgelere göre *Ancere* adının *Hancere* ya da *Hanceze* olduğu kabul edilmektedir. *Ancere* kasabasının Havza'nın şimdiki yerine göre Aslanağzı Kızgözü Hamamı'nın batı tarafında düz bir yerde olduğu belirtilmektedir. 1174 yılından itibaren yazılmış vesikalarda kasabanın adının *Havize* ve *Hevize*, 1524'ten sonra yazılan resmi yazılarda ise *Havza* şeklinde kayıtlı olduğu görülmektedir. *Havize* adının eski *Hancere* isminin, Türklerin dilinde değişikliğe uğrayarak yerleşmiş yanlış bir şekli olduğu, bunun sonradan *Havza* şekline geldiği zannedilmektedir.⁴¹

Bedreddin Aynî “İkdü'l Cuman” adlı eserinde *Hancere*'den, Amasya bahsinde tekrar tekrar zikredip *Hancere* şeklinde yazmış ve Ters Akan Irmağı'nı da *doğudan batıya ve güneye doğru akmaktadır* diye açıklamıştır. Buna göre Amasya civarında Ters Akan Irmağı'nın yanında *Havza* kasabasından başka bir şehir bulunmadığını göz önünde bulundurursak *Hancere* şehrinin *Havza*'dan başka bir

³⁹ Zübeyirzade Mehmet Fuat, *Yurdumuz Havza*, Ali Tuzcu (hızl), Ankara: 1988, s.21.

⁴⁰ Zekeriya bin Mahmut el Kazvini'nin 1275 yılında yazdığı coğrafya eseridir. Eser, İran ve Anadolu coğrafyası hakkında bilgi verdiği gibi Anadolu şehirleri hakkında da bilgi verir.

⁴¹ Havza Kaymakamlığı, *Havza*, Sivas: 2003, s.2.

şehir olmadığı ortaya çıkar.⁴² 930 veya 1245 yıllarından sonra kullanılmaya başlayan Havza adının ağırlıklı bir şekilde kullanılmasının nedeni, kaplıca ve hamamları ile buradaki havuzların çokluğudur. Havza'nın nehir veya maden yatağı ve çevresi anlamı da vardır.⁴³

1.2. Selçuklular Öncesi Havza

Havza'nın tarihi, kuruluş itibariyle çok eskilere dayanmaktadır. M.Ö. 2000'li yıllarda, Kızılırmak ve Yeşilirmak deltaları arasında kurulmuş olup, kuruluşu Hitit uygarlığı dönemine uzanmaktadır. M.Ö. VII. yüzyılda Samsun'un İonyalılarca kurulmasından sonra bölge, Miletlerin etki alanına girmiş daha sonra Kafkaslardan gelen Kimerlerin istilâsına uğramıştır. Yapılan savaşlar sonucunda önce Persler tarafından idare edilmiş, Büyük İskender'in Anadolu'yu istilâsından sonra Bizans İmparatorluğu'na dâhil olmuştur.⁴⁴

1.3. Selçuklular Dönemi Havza

Havza, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türk hâkimiyetine girmiş ise de Haçlı seferleri sırasında sık sık el değiştirmiştir. XIII. yüzyılda Selçukluların eline geçen bölge, Selçuklu Devleti'nin çöküşünden sonra Canik Beyliği'ne ve daha sonra da 1414'te Osmanlı yönetimine geçmiştir.⁴⁵

Havza kasabası Ters Akan Irmağı'nın batı tarafında küçük bir şehir olup, eskiden kaza merkezi olduğu halde 1900'lerin başında büyük bir mahalle konumundadır. Kasabanın batısında yüksek bir yerde kaplıca suyu akmakta olup suyu gayet sıcaktır. Bu su insan vücudunda meydana gelen cilt hastalıklarına faydalıdır. Ayrıca bazı hastalıklara faydalı olduğundan bahar ve yaz aylarında değişik yerlerden pek çok kişi gelmektedir. Halkın buraya akın akın geldiğini gören Türkler, bu kaplıcanın olduğu yere hamam, imaret ve misafirhane gibi ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri binalar yaptırmışlardır. Bugün halk dilinde Şadi Paşa Hamamı ve eski kayıtlarda Sadi Paşa Hamamı'nı, bundan önce de Sultan Mesut Hamamı'nı yaptırmışlardır. Bu hamamın şeklinden ve inşa tarzından Selçuklu eseri olduğu anlaşılır. Hamamın Sultan Mesut tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Çünkü bu yapı 1267 tarihinde mevcuttur. Ancak hiçbir yerinde hamamın kimin

---

⁴² Abdizade Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları No:I, c.I, 1986, Sadeleştirenler: Dr. Ali Yılmaz, Dr. Mehmet Akkuş, s.296.

⁴³ Havza Kaymakamlığı, *Havza*, s.3.

⁴⁴ Havza Kaymakamlığı, *Havza*, s.4.

⁴⁵ Saadettin Yücel, *İlk Kıvılcım*, Havza İlçesi ve Köylerine Hizmet Götürme Yayınları, I. Baskı, 2001, s.2.

tarafından ve ne zaman yaptırıldığına dair bir kitabe bulunmazken yalnız Sadi Paşa tarafından vakfedildiği kaydedilmiştir.⁴⁶

1.4. Osmanlı Dönemi Havza

Osmanlı döneminde Havza Kazası'nın durumuna ait yeterince çalışma bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalara göre kaza merkezindeki yerleşimleri kaplıcalar şekillendirmiştir. Şadi Paşa Hamamı'nın doğu tarafında küçük bir hamam bulunmaktadır. Bu hamamın inşa tarzı diğerine benzememektedir. Hamamı, Yörgüç Paşa'nın oğlu Mustafa Bey yaptırmıştır. Mustafa Bey bu şehirde 1432 tarihinde bir imaret ve misafırhane yaptırmıştır. Bu hamamların aşağı tarafında bulunan Büyük Cami 1519 tarihinde Karaman Beylerbeyi Şadi Paşa tarafından yeniletilmiş ve vakıfları tanzim edilmiştir.

1495 tarihinde Amasya Kızlar Ağası diye tanınan Firuz Ağa bir medrese yaptırarak vakıflarını düzenlemiş ve böylece kasabanın imarı için büyük gayret sarf etmiştir. 1638 yılında Havza eşrafından Hacı Uğurluzade Müstecab Ağa bir mektep yaptırmıştır. 1764'te de eşraftan Osman Bey, Şadi Paşa Camisi'ni yenileterek doğu tarafına büyük bir medrese yaptırmıştır. 1881'e kadar bir kadı ve müdür ile idare edilen bu kasabanın önünden şose yol geçince şehir ulaşımını kolaylaştırmış ve böylece şehrin önemi artmıştır. Daha sonra Tatar ve Çerkes muhacirlerinin buraya iskân edilmesinden dolayı şehrin nüfusu ve ihtiyaçları oldukça artmıştır. Bahar mevsiminde Ankara, Sivas gibi uzak yerlerden gelen halkın istirahatını temin etmek için büyük hanlar yapılmaya başlanmış ve şehir bir kaymakam tayin edilerek kaza merkezi haline getirilmiştir. Yıldan yıla önemi artan kasabada iktisadi faaliyetler çoğaldıkça tüccar, esnaf ve kasaba halkının gelirleri de artmıştır. Bu sayede şehir büyüyüp güzelleşmiş ve 1881'e kadar 100 civarında olan hane sayısı 1900'lerin başında 500'e yaklaşmıştır.

Havza ilk fethedildiği zaman buraya Türk aşiretlerinden Gidürlü, Çarıklı ve Kanıklı aşiretleri yerleştirilmiş olduğundan bugün bazı köyler bu isimler ile anılmaktadır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Havza'nın nahiyeleri şunlardır:

Halas nahiyesi, Havza'nın güneydoğu taraflarını çevrelemekte olup bugün bu nahiyeye Hıllaz denilmektedir. Burada eskiden beri bir ılıca vardır.

---

⁴⁶ Abdizade Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, c.I, ss.301-302.

Kamlık nahiyesi, Havza'nın kuzeydoğu taraflarını çevreler. Bu eski nahie oldukça meşhur olup, Dere köyü de bu nahie dâhilindedir. Eski kayıtlarda burası Kanık nahiyesi olarak geçmektedir.

Gidürlü nahiyesi, Havza'nın kuzeybatı taraflarını çevrelemektedir. Gidürlü aşireti reisi bulunan Emir Celaleddin Mah-melek b. Mehmet el-Huzi bu nahiyeden çıkmıştır. Bu emir, Havza'yı istilâ ederek 1267' de istiklâlini ilan etmiş, böylece birkaç yıl Amasya yöneticilerini meşgul etmiştir.

Simre nahiyesi, Havza'nın batı taraflarını çevrelemektedir. Burada vaktiyle Kanıklı aşireti oturmakta olduğundan ve Selçukluların yıkılışı esnasında Amasya'da bulunan sultanlar bu nahiyeye gelerek ikamet ettiklerinden Simre nahiyesi oldukça meşhur olmuştur. Resmi kayıtlardan anlaşıldığına göre, Anadolu'daki son Selçuklu Sultanı olan Mesut'un türbesi bu nahie dâhilinde bulunan Tatarkalesi isimli köyde bulunmaktadır.⁴⁷

XIX. yüzyıl sonlarında Sivas Vilayeti Amasya Sancağı'na bağlı kaza merkezi bir kasaba olan Havza Amasya'ya 40, Sivas'a 215 ve Tokat'a 120 kilometre mesafededir. 1.000 kadar nüfusu, 2 camisi, 20 kadar dükkanı ve haftada bir gün kurulan pazarı vardır. Romatizmaya faydalı 57 derece hararete bir ılıcası olduğundan her sene Trabzon, Giresun ve çevrelerinden 4-5 bin hasta gelip yıkanır. Kasaba halkı bu hamamın suyunu soğutup içerler. Kazanın kuzeyinde arazisi dağlık ve ormanlık olup, Kızılırmak'a bağlı olan yerde Ters Akan çayı vardır. Kazada Girem, Yenice, Sivrikinise ve Çakıralanı olmak üzere 4 nahie ve 86 köy vardır.⁴⁸

1.5. XIX. Yüzyılda Havza Kazası'nın İdarî Yapısı

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra merkezî devlet yapısının kesintiye uğradığı Fetret Dönemi'nin ardından 1413 yılında Rum Beylerbeyliği kurulmuş ve eyaletin sancakları içerisinde Amasya, Sivas, Tokat, Şebinkarahisar, Çorum ve Canik yer almıştır. Rum Beylerbeyliği'nin merkezi başlangıçta Amasya iken 1418'de Sivas' a kaydırılmış ve XVII. yüzyıl ortalarından sonra ismi Sivas Eyaleti olarak anılmıştır.⁴⁹

⁴⁷ Abdizade Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, c.I, ss.297-303.

⁴⁸ Ali Cevad, *Memalik Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügati*, y.y., c.IV, 1313, s.353.

⁴⁹ Orhan Kılıç, "Osmanlı Dönemi İdari Uygulamalar Bağlamında Canik'in Yönetimi ve Yöneticileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun I. Kitap*, 2006, Doç. Dr. Cevdet Yılmaz (ed), Samsun: 2006, s.33.

İdarî yapı olarak Havza, 1530'da Rum Eyaleti Amasya Sancağı Simre-i Lâdik Kazası'na bağlı bir nahiye merkezidir.⁵⁰ XVIII. yüzyıla ait Anadolu Kazaskerlik Defteri'nde kaza olarak yer almıştır.⁵¹ 1847'de Sivas Eyaleti Amasya-Çorum Sancağı'na bağlı bir kazadır. 1865'tede yine kaza konumundadır.⁵²

Havza, 1871-1872 yıllarında Amasya Sancağı dâhilinde Lâdik Kazası'na bağlı 2.690 Müslim, 862 gayrimüslim nüfusu ve 26 köyü olan bir nahiye konumundadır.⁵³ 1884-1885 yıllarında ise Sivas Vilayeti, Amasya Sancağı'na bağlı bir kaza olarak yer almaktadır. Bu tarihte Havza, Sivas Vilayeti'ne bağlı Amasya Sancağı'nın 8 kazasından biridir. Havza Kazası'nın nahiyeleri Sivrikinise, Girem, Yenice ve Çakıralanı'dır.⁵⁴ Havza,1907-1908 yıllarında da yine Amasya Sancağı'na bağlı bir kaza konumundadır.⁵⁵ 1926 tarihinde ise Samsun'a bağlanmıştır.⁵⁶

1.6. Havza Kazası Nüfus Defterlerinin Tanıtımı

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri Fonu'nda Havza Kazası'na ait XIX. yüzyıl nüfus kayıtlarını gösteren 14 defter bulunmaktadır. Bunlardan 2584 ve 2585 numaralı olanları İcmal Defteri'dir. 2211 numaralı defter ise *Amasya Sancağı kazalarından Havza'ya iskân edilen aşiretlerin kaydedildiği defter*'dir. Bizim çalışmamızın kaynağını 2205 ve 2206 numaralı defterler oluşturmaktadır. 2205 numaralı defterin kapağında başlangıç yılı olarak 1247 (1831-1832)yılı yazmaktadır. Ancak defterin içeriğini incelediğimizde 1246 yılına ait kayıtların da bulunduğunu görmekteyiz. Örneğin Havza merkeze ait nüfus kayıtlarında “*Hamamcı Feyzullah veled-i Hüseyin aksakallı sin 90*” yazıldıktan sonra bu kişinin üzeri çizilerek “*fevt der-sene 1246*” yazılmıştır. Bunun gibi örneklere daha pek çok yerde rastlıyoruz. Eğer nüfus defteri 1247 yılında tutulmaya başlandı ise 1246 yılında ölen kişilerin bu defterde yer almaması gerekirdi. Buradan hareketle nüfus sayımının 1246 yılında başlayıp 1247 yılında tamamlandığını düşünebiliriz. O halde defterin başına nüfus sayımına başlanan tarih değil, nüfus sayımının tamamlandığı tarih atılmış demektir. Ya da Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde defteri düzenleyen kişiler 1246 tarihini

⁵⁰ Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, TC. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın No:21, 2006, s.234.

⁵¹ Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988, s.220.

⁵² Sezen, s.234.

⁵³ Sivas Vilayet Salnamesi, 1288, s.73.

⁵⁴ SVS., 1302, ss.333-338.

⁵⁵ SVS., 1325, s.140.

⁵⁶ Sezen, s.234.

gözden kaçırıp defterin üzerine 1247 tarihini yazmış olabilirler. Ayrıca defterin üzerindeki 1247 tarihi günümüz rakamları ile yazılmıştır. Bu durum nüfus defteri düzenlenirken üzerindeki tarihin yanlış yazıldığını da düşünmemize sebep olmaktadır.

2205 numaralı defter 18x52 boyutlarında, kapak ve 15 sayfadan oluşan 1830-1831 tarihli bir defterdir. Bu defterde hem Müslim hem de gayrimüslim erkek nüfusu kayıtlıdır. Defterdeki kişi kayıtları 2. sayfadan başlamıştır. 13. sayfaya kadar Müslim, 13 ve 14. sayfalarda gayrimüslim nüfus kaydedilmiştir. 15. sayfada tekrar Müslüman nüfusunun kayıtlarına yer verilmiş olup burada kazadaki aşiretler kaydedilmiştir. Defterde Kavanıc ve Tatarkalesi köyleri ikişer defa yazılmıştır. İlk defa ismi geçen Kavanıc köyünde yerli halk kaydedilmiş, ikinci defa ismi geçtiğinde Şeyhbezenli Aşireti kaydedilmiştir. Tatarkalesi'nin ilk defa ismi geçtiğinde burada sakin olan Türkmen nüfus kaydedilmiş, ikinci defa ismi geçtiğinde Milli Aşireti ahalisi kaydedilmiştir. Bu defterde kayıtlar tutulurken en başa köyün, ardından bağlı bulunduğu kazanın ismi yazılmıştır. Daha sonra bir sayfaya üç sütun sığacak şekilde kişiler alt alta yazılmış, hane numarası verilmemiştir. Hane reisleri ilk sırada verilmiş bundan sonra oğullar yaşça büyük olandan küçük olana doğru sırası ile yazılmıştır. Bir satıra bazen 1 kişi yazılırken bazen yazılan kişi sayısı 6'yı bulmuştur. Kişilerin isimleri ve yaşları siyah mürekkep ile yazılmıştır. Kişiler genelde varsa lakapları ardından baba ismi ve sonra kendi ismiyle yazılıp sakal ve bıyık renkleri belirtilmiş, altına da kaç yaşında oldukları yazılmıştır. Bazen de “Ahmet veled-i İsmail” vb. denilerek önce kendilerinin, sonra babalarının isimleri verilmiştir. Bu şekilde kişilerin bilgileri yazıldıktan sonra hemen altına yine siyah mürekkep ile “sinn” denilerek altına yaşları yazılmıştır. Yaşına gelmeyen çocuklar için “mâh” denildikten sonra kaç aylık oldukları belirtilmiştir.

Bu bilgilerin yanında doğan, ölen, yerleşim yerinden giden veya gelenlerin de kayıtları bu defterlerde yer almaktadır. Yeni doğan çocuklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu çocukların yazımında başa “tevellüd” kelimesi yazıldıktan sonra çocuğun ismi ardından ibn-i merkum ya da babasının ismi yazılıp sonra da kaç yılında doğduğu kaydedilmiştir. Meydana gelen ölümler “fevt” sözcüğü ile belirtilmiştir. Fevt ibaresi ölen kişinin isminin üzeri çizilmek suretiyle yazılıp alt kısmına da kırmızı mürekkeple ölüm tarihi verilmiştir. Askere veya başka yerleşim birimlerine gidenler için “reft” veya “nakil” kelimesi kullanılmıştır. Bu kişiler,

üzerleri kırmızı mürekkeple çizilmek suretiyle gösterilmiştir. Reft kelimesi yazıldıktan sonra kişinin nereye ve kaç yılında gittiği belirtilmiştir. Bazen de reft yazıldıktan sonra kişinin nereye gittiği belirtilmemiş, sadece gidiş tarihi yazılmıştır. Gelen kişiler için “amed” kelimesi kullanılmıştır. Kırmızı mürekkeple yazılan bu kelimedden sonra nereden ve kaç yılında geldiği belirtilmiştir. Daha sonra varsa kişinin lakabı, ardından ismi, babasının ismi ve yaşı yine kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Giden veya gelen kişilerin birden fazla olması ve art arda verilmesi durumunda sonraki kişinin üzerine önceki ile aynı yere gitti anlamında “bu dahi” kelimesi yazılmıştır. Köye yeni gelen kişilerin üzerine ise siyah mürekkep ile kaç ay veya kaç yıldan beri yerleşik olduğu “*iki aylıktır mahalline kayd oluna*” gibi ifadelerle yazılmıştır.

Gayrimüslim nüfusun kayıtlarında doğumlar Müslüman nüfusta olduğu gibi tevellüd, gidenler reft, olarak kaydedilirken ölümler farklı olarak “mürd” ifadesiyle ve ölen kişinin üzeri çizilerek kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ayrıca kişiler kaydedilirken cizye vergisine tâbii gayrimüslimlerin üzerine siyah mürekkep ile “evsattır”⁵⁷, “evsata müstehaktır” ya da “ednâ”⁵⁸ yazılarak hangi vergi grubuna dâhil oldukları da belirtilmiştir. Defterde kayıtlı 320 gayrimüslim nüfus vardır. Bunlardan 154’ü cizye ye tâbii tutulmuştur. Bunların içinden 3 kişi ednâ, 151 kişi evsat statüsünde vergi ödemektedir. Gayrimüslim nüfus kayıtlarında 8 ve 9 yaşlarına gelen çocukların isimleri yazılırken bazen ismin hemen üzerine, bazen de altına veya yanına kırmızı mürekkep ile “tüvânâ 48” yazılmıştır. Tüvânâ güçlü, kuvvetli anlamına gelmektedir. Defterin 1247 yılında tutulduğunu göz önüne alırsak bu kişilerin 1 yıl sonra tüvânâ sınıfına dâhil olacağını belirtmek amacıyla bu tür notlar yazılmıştır. Gayrimüslim köylerinde 21 kişi tüvânâ olarak kaydedilmiştir. Her köyün sonunda kişilerin toplam sayısı kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ancak defteri yazan kişinin hesapladığı toplam kişi sayısı ile defterde kaydı bulunan toplam nüfus arasında 13 köyde tutarlılık yoktur.

2206 numaralı defter ise 17x49 boyutlarında, kapak ve 72 sayfadan oluşup 1831-1832 tarihlidir. Defterin başında 2205 numaralı defter pek karışık olduğu için bu defterin düzenlendiği belirtilmektedir. Yıl olarak iki defterin de üzerinde yazan tarih aynıdır. Ancak 2205 numaralı defterin yazımı 1830 sonlarında başlayıp 1831

⁵⁷ Orta, orta halli anlamına gelmektedir. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları, 2010, s.276.

⁵⁸ Az, çok az anlamına gelmektedir. Devellioğlu, s.230.

yılı başlarında tamamlandı ise 2206 defter de 1831 yılı sonlarında tutulmuştur. Bu defterde de hem Müslim hem de gayrimüslim nüfus kayıtlıdır. Defterin 1. sayfasında Kaza-i Havza İslâm Reaya Nüfusu yazmakta olup nüfus kayıtları 2. sayfadan başlamaktadır. 2. sayfadan 62. sayfaya kadar olan kısımda Müslüman, 62. sayfadan başlayarak 69. sayfanın ortalarına kadar olan bölümde gayrimüslim nüfus kayıtlıdır. 69. sayfanın ortalarından 72. sayfanın sonuna kadar tekrar Müslüman nüfus kaydedilmiştir. Bu bölümde yine ilk defterde olduğu gibi kazadaki aşiretlerin nüfusu kaydedilmiştir.

2206 numaralı defterde kayıtlar tutulurken de en başa kaza ya da köylerin ismi yazılmış daha sonra kişiler alt alta olacak şekilde genellikle üç sütun halinde belirtilmiştir. Kişilerin eğer varsa önce lakapları, sonra isimleri, ardından babalarının isimleri yazılıp sakal ve bıyık renkleri belirtilmiş, sonra da kaç yaşında oldukları siyah mürekkep ile yazılmıştır. Tevellüd, fevt, reft, nakil ve amed durumları ilk defterde olduğu gibi kırmızı mürekkeple gösterilmiştir.

2205 ve 2206 numaralı defterlerde Havza Kazası'na ait 55 yerleşim birimi kayıtlıdır. Bir yıl arayla tutulan bu defterlerde yer alan yerleşim birimlerinin tamamı aynıdır. Bunların 47 tanesinde Müslüman nüfus, 8 tanesinde gayrimüslim nüfus kayıtlıdır. Gayrimüslimlerin kaydedildiği köylerin hiçbirinde Müslüman nüfus yoktur. Aynı şekilde Müslümanların kaydedildiği hiçbir köyde de gayrimüslim nüfus bulunmamaktadır. Bu iki defterde de kayıtlı kişiler genellikle aynı kişilerdir. Sadece doğum, ölüm ve göç olaylarından dolayı nüfusun sayısında değişim olmuştur.

2206 numaralı defterde 2205 numaralı defterden farklı olarak her köyün ismi yazıldıktan sonra sırası ile *ibtidai kayıttır, ikinci kayıttır* şeklinde 57 kayıt yazılmıştır. Bir diğer farklılık 2206 numaralı defterde gayrimüslim köylerin kaydı başladığı zaman sayfanın başına *reaya* yazılmış, tekrar Müslüman nüfusun kaydına geçildiğinde ise *İslâm* kelimesi yazılmıştır. Ayrıca 2205 numaralı defterde bir köyün kaydı tamamlandığı zaman kayıtlı kişilerin toplamı hemen alta kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. 2206 numaralı defterde ise bu toplama işlemi yapılmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

HAVZA KAZASI'NIN 1831-1832 YILLARINDAKİ NÜFUS YAPISI

2.1. Havza Kazası'nın Nüfus Yapısı

2.1.1. Nüfusun Mahalle ve Köylere Göre Dağılımı

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri Fonu'nda yer alan Sivas Vilayeti Amasya Sancağı'na bağlı Havza Kazası'na ait 2205 numaralı nüfus defterine göre 1831-1832 yılında Havza Kazası'nda Müslümanların yaşadığı 47 yerleşim birimi bulunup buralarda 2.638 nüfus kayıtlıdır.

Tablo 1: Merkez ve Köylerdeki Nüfusun Dağılımı

Merkez/Köy ve Diğer Yerleşim Birimleri	Defterde Belirtilen Rakam	Gerçek Rakam	Merkez/Köy ve Diğer Yerleşim Birimleri	Defter	Gerçek Rakam
Ağcamahmud	28	28	Karageçmiş	9	9
Arslançayırı	42	43	Kavanic ⁵⁹	12	12
Bekdiğin	67	71	Kavanic	25	24
Belek	13	13	Kayacık	35	36
Belli	44	44	Kuyucak	31	31
Bey	14	14	Lardük	116	116
Boyalıca	41	41	Mısmılağaç	86	86
Celil	60	60	Mihrabluz	30	30
Çakıralanı	45	45	Mürsel	50	50
Çeltekderesi	17	16	Salarıc	34	34
Dere	67	67	Sarılıktekkesi	8	8

⁵⁹ Kavanic köyü iki defa kaydedilmiştir. İlk kayıta 12 kişiden oluşan yerli halk kaydedilmiştir. Gayrimüslim nüfus kaydedildikten sonra tekrar karye-i Kavanic denilerek 24 kişilik Şeyhbezenli Aşireti kaydedilmiştir.

Deregöz	23	24	Sivrikinise	152	152
Elmacık	23	23	Susuz	100	100
Eymir	26	27	Şerbelek	78	78
Gemerez	26	26	Şeyhbezenli	42	42
Giderli	142	142	Şeyhler	98	98
Girem	22	25	Şeyhsafi	65	67
Güvercinlik	75	75	Taşkaracaviran	41	41
Havza	52	52	Tatarkalesi ⁶⁰	19	19
Hilyaz	90	88	Tatarkalesi	54	54
Ilıca	100	100	Törtük	115	115
Kal'a	29	29	Varazoy	27	27
Kamlık	134	134	Yavecik	53	53
Karacaviran	55	55	Yenice	29	29
Karahalil	86	85	Toplam	2630	2638

2.1.2. Nüfusun Akrabalık Bağlarına Göre Değerlendirilmesi

Geniş aile sisteminin yaygın olduğu Türk aile geleneği Havza Kazası'nda da kendini göstermektedir. Defterde yer alan kişiler hane numarası verilmeden yazıldığı için bir hanede kaç kişinin yaşadığını tespit edemiyoruz. Ancak hanelerde oğul, kardeş, torun, üvey oğul, yeğen, emmizade, kayın ve damat gibi kişilerin bir arada yaşadığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Kaza genelinde defterde en çok kaydı geçen kardeşler olup 1.466 kardeş bulunmaktadır. En fazla kardeş 101 kişi ile Sivrikinise'dedir. Kamlık'ta 86, Lardük'te 75 kardeş bulunmaktadır. En az kardeş ise 4 kişi ile Sarılıktekkesi'ndedir.

Kardeşlerden sonra en kalabalık grubu oğullar oluşturmaktadır. Defterde kayıtlı 1.437 oğul bulunmaktadır. En fazla oğul Sivrikinise'dedir. Bu köyde toplam

⁶⁰ Kavanc köyünde olduğu gibi Tatarkalesi de iki defa kaydedilmiştir. İlk kayıta burada oturan 19 Türkmen nüfus kaydedilmiştir. Gayrimüslim nüfusun kaydından sonra tekrar Müslüman nüfus kaydedilmiş ve karye-i Tatarkalesi denilerek burada sakin olan Milli Aşireti mensubu 54 kişiye yer verilmiştir.

84 oğul bulunmaktadır. Giderli’de 74, Törtük’te 71 oğul vardır. En az oğul 4 kişi ile Belek’te bulunmaktadır.

Bunlardan başka diğer bir unsur da torunlardır. 2’si Mürsel, 2’si Susuz, 1’i Şeyhler, 1’i Dere’de olmak üzere toplam 6 torun kaydı vardır. Kaza genelinde 8 tane de yeğen bulunmaktadır. Bunlardan 2’si Kamlık, 1’i Lardük, 1’i Mısmılağaç, 2’si Ilıca, 1’i Belli, 1’i de Celil köyündedir.

Kazada 25 tane üvey oğul olup en fazla üvey oğul 3 kişi ile Belli köyündedir. Bunlardan başka birde emmizade olarak kaydedilen kişiler vardır. Giderli’de 2, Kuyucak’ta 1, Mürsel’de 1 kişi olmak üzere toplam 4 kişi emmizade olarak kaydedilmiştir. Bunların dışında Yavecik’te 1 kayın, Hilyaz’da ise 1 damat kaydedilmiştir. Kazada kardeş ve oğulların çok sayıda bulunması kişilerin genellikle birbirleri ile akraba olduğunu gösterir.

Tablo 2: Kazada Yaşayan Nüfusun Akrabalık Bağlarına Göre Dağılımı

Köy/Merkez ve Diğer Yerleşim Birimleri	Oğul	Kardeş	Torun	Emmizade	Üvey	Yeğen	Kayın	Damat
Ağcamahmud	12	13	—	—	—	—	—	—
Arslançayırı	23	18	—	—	—	—	—	—
Bekdiğın	46	40	—	—	—	—	—	—
Belek	7	6	—	—	—	—	—	—
Belli	21	15	—	—	3	1	—	—
Bey	4	10	—	—	—	—	—	—
Boyalıca	15	14	—	—	2	—	—	—
Celil	31	37	—	—	—	1	—	—
Çakıralanı	20	19	—	—	—	—	—	—
Çeltekderesi	10	14	—	—	—	—	—	—
Dere	30	32	1	—	2	—	—	—
Deregöz	13	10	—	—	1	—	—	—
Elmacık	13	10	—	—	—	—	—	—
Eymir	14	15	—	—	2	—	—	—
Gemerez	13	6	—	—	—	—	—	—
Giderli	76	67	—	2	—	—	—	—

Girem	13	14	—	—	—	—	—	—
Güvercinlik	49	60	—	—	—	—	—	—
Havza	23	13	—	—	1	—	—	—
Hilyaz	49	54	—	—	—	—	—	1
Ilıca	55	57	—	—	—	2	—	—
Kal'a	15	11	—	—	—	—	—	—
Kamlık	67	86	—	—	2	2	—	—
Karacaviran	32	33	—	—	—	—	—	—
Karahalil	53	52	—	—	1	—	—	—
Karageçmiş	5	5	—	—	—	—	—	—
Kavanıc	9	7	—	—	—	—	—	—
Kavanıc	10	16	—	—	—	—	—	—
Kayacık	21	17	—	—	—	—	—	—
Kuyucak	20	17	—	1	—	—	—	—
Lardük	59	75	—	—	2	1	—	—
Mısmılağaç	52	54	—	—	—	1	—	—
Mihrabluz	13	12	—	—	—	—	—	—
Mürsel	23	26	2	1	1	—	—	—
Salarıc	15	15	—	—	—	—	—	—
Sarılıktekkesi	5	4	—	—	—	—	—	—
Sivrikinise	84	101	—	—	2	—	—	—
Susuz	62	49	2	—	—	—	—	—
Şerbelek	50	60	—	—	—	—	—	—
Şeyhbezenli	23	18	—	—	2	—	—	—
Şeyhler	58	55	1	—	—	—	—	—
Şeyhsafi	32	26	—	—	—	—	—	—
Taşkaracaviran	22	19	—	—	—	—	—	—
Tatarkalesi	11	12	—	—	—	—	—	—
Tatarkalesi	34	34	—	—	—	—	—	—
Törtük	71	72	—	—	2	—	—	—

Varazoy	12	12	—	—	2	—	—	—
Yavecik	26	30	—	—	—	—	1	—
Yenice	16	14	—	—	—	—	—	—
Toplam	1437	1466	6	4	25	8	1	1

2.1.3. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki nüfus sayımlarının asıl amacı asker ve vergi mükelleflerinin tespiti olduğundan dolayı bu sayımlarda yalnızca erkek nüfus kaydedilmiş ve kaç yaşında oldukları da belirtilmiştir. Nüfusu 0-13, 13-45, 45 ve üzeri olmak üzere üç grupta inceleyeceğiz. Aşağıdaki tabloda yukarıda bahsedilen üç yaş grubundaki kişilerin sayıları ve toplam nüfus içindeki oranları verilmiştir.

Tablo 3: Kaza'daki Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Köy/Merkez ve Diğer Yerleşim Birimleri	0-13 Yaş		13-45 Yaş		45 ve Üzeri Yaş		Toplam Kişi Sayısı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Ağcamahmud	11	39,28	11	39,28	6	21,42	28
Arslançayırı	10	23,25	20	46,51	13	30,23	43
Bekdiğın	35	49,29	21	29,57	15	21,12	71
Belek	2	15,38	8	61,53	3	23,07	3
Belli	18	40,90	18	40,90	8	18,18	44
Bey	2	14,28	7	50	5	35,71	14
Boyalıca	11	26,82	21	51,21	9	21,95	41
Celil	28	46,66	28	46,66	4	6,66	60
Çakıralanı	22	48,88	16	35,55	7	15,55	45
Çeltekderesi	9	56,55	5	31,25	2	12,5	16
Dere	29	43,28	30	44,77	8	11,94	67
Deregöz	12	22,22	7	29,16	5	20,83	24
Elmacık	12	52,17	7	30,43	4	17,39	23
Eymir	12	44,44	8	29,62	7	25,92	27
Gemerez	11	42,30	11	42,30	4	15,38	26
Giderli	51	35,91	55	38,73	36	25,35	142
Girem	8	32	10	40	7	28	25

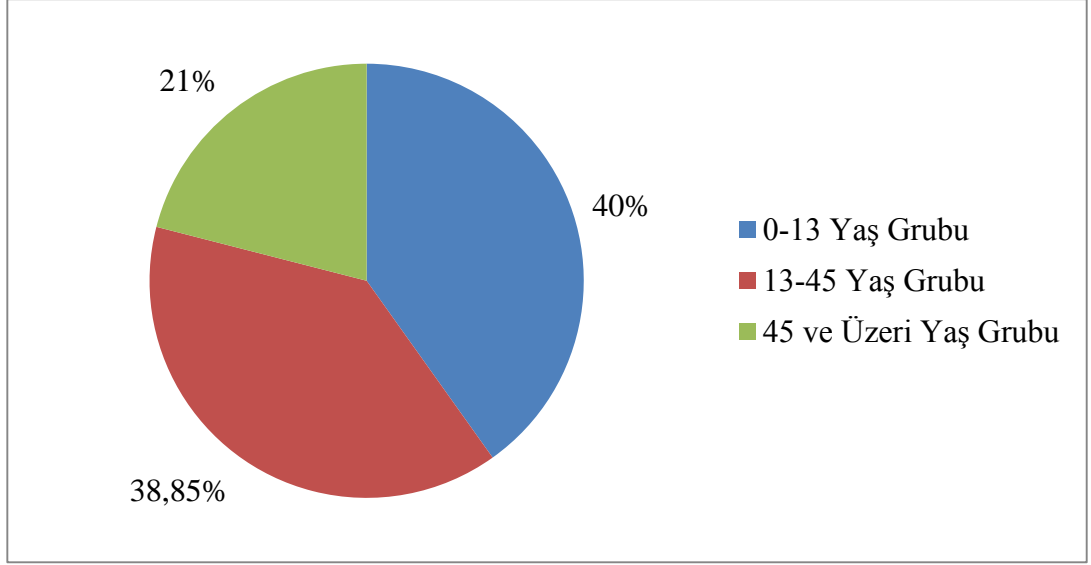
Güvercinlik	34	45,33	25	33,33	16	21,33	75
Havza	18	34,61	19	36,53	15	28,84	52
Hilyaz	34	38,63	32	36,36	22	25	88
Ilıca	44	44	34	34	22	22	100
Kal'a	8	27,58	16	55,17	5	17,24	29
Kamlık	57	42,53	57	42,53	20	14,92	134
Karacaviran	24	43,63	16	29,09	15	27,27	55
Karahalil	37	43,52	34	40	14	16,47	85
Karageçmiş	5	55,55	2	22,22	2	22,22	9
Kavanıc	5	41,66	4	33,33	3	25	12
Kavanıc	9	37,5	13	54,16	2	8,33	24
Kayacık	17	47,22	9	25	10	2,77	36
Kuyucak	12	38,70	10	32,25	9	29,03	31
Lardük	41	35,34	56	48,27	19	16,37	116
Mısmılağaç	39	45,34	25	29,06	22	25,58	86
Mihrabluz	12	40	9	30	9	30	30
Mürsel	23	46	18	36	9	18	50
Salarıc	12	35,29	14	41,17	8	23,52	34
Sarılıktekkesi	1	12,5	5	62,5	2	25	8
Sivrikinise	60	39,47	60	39,47	32	21,05	152
Susuz	35	35	42	42	23	23	100
Şerbelek	36	46,15	26	33,33	16	20,51	78
Şeyhbezenli	18	42,85	15	35,71	9	21,42	42
Şeyhler	34	34,69	45	45,91	19	19,38	98
Şeyhsafi	25	37,31	21	31,34	21	31,34	67
Taşkaracaviran	15	36,58	15	36,58	11	26,82	41
Tatarkalesi	8	42,10	8	42,10	3	15,78	19
Tatarkalesi	22	40,74	25	46,29	7	12,96	54
Törtük	50	43,47	42	36,52	23	20	115
Varazoy	8	29,62	11	40,74	8	29,62	27

Yavecik	20	37,73	24	45,28	9	16,98	53
Yenice	13	44,82	10	34,48	6	20,68	29
Toplam	1059	40,14	1025	38,85	554	21,00	2638

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere kaza nüfusunu oluşturan 2.638 kişinin 1.059'u 0-13 yaş grubunda yer almakta ve nüfusun %40,14'ünü oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun en fazla olduğu 3 köy Sivrikinise, Kamlık ve Giderli'dir. Sivrikinise'de 60 kişi olup köy nüfusunun %39,47'sine denk gelmektedir. Kamlık'ta bu yaş grubunda 57 kişi vardır ve köy nüfusunun %42,53'üne tekabül etmektedir. Giderli'de ise 51 kişi vardır ve köy nüfusunun %35,91'ine denk gelmektedir. Bu yaş grubunun en az olduğu köy ise Sarılıktekkesi'dir. Bu yaş grubunda 1 kişi vardır ve toplam köy nüfusunun %12,5'ine denk gelmektedir.

13-45 yaş grubunda 1.025 kişi yer almakta ve nüfusun %38,85'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun en fazla olduğu 3 köy Sivrikinise, Kamlık ve Lardük'tür. Sivrikinise'de 60 kişi vardır ve köydeki nüfusun %39,47'sine denk gelir. Kamlık'taki 57 kişi nüfusun %42,53'üne, Lardük'teki 56 kişi de nüfusun %48,27'sine tekabül eder. Bu yaş grubundaki nüfusun en az olduğu köy ise 2 kişi ile Karageçmiş'tir ve köydeki nüfusun %22,22' sine denk gelir.

45 ve üzeri yaş grubu arasında 554 kişi yer almakta ve nüfusun %21'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun en fazla olduğu köyler Giderli, Sivrikinise, Törtük ve Susuz'dur. Giderli'de 36 kişi nüfusun %25,35'ine, Sivrikinise'de 32 kişi nüfusun %21,05'ine denk gelir. Susuz ve Törtük'te ise 23'er kişi vardır. Susuz'da nüfusun %23'üne, Törtük'te nüfusun %20'sine denk gelmektedir. En kalabalık yaş grubunu genç nüfus oluşturmakta olup yaş ilerledikçe o yaştaki kişi sayısı azalmaktadır. Bu durum kişilerin ortalama yaşam süresi hakkında bilgi edinmemize yardımcı olur.

Şekil 1: 3 Kategoride Nüfusun Yaş Guruplarına Dağılım Oranı

2.1.4. Nüfusun 10'luk Yaş Guruplarına Dağılımı

Daha önce 3 sınıfta incelediğimiz yaş guruplarını onar haneli guruplar olarak tekrar incelemek nüfusun yaşlara dağılışını tespit etmek açısından daha sağlıklı olacaktır. 0-9 yaş gurubundan başlayarak 100-109 yaş guruplarının köylere dağılış sayı ve oranları aşğıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Onluk Düzende Yaş Guruplarının Dağılımı

Merkez/Köy ve Diğer Yerleşim Birimleri	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90-99	100-109	Toplam
Ağcamahmud	8	6	4	4	—	2	2	1	1	—	—	28
Arslançayırı	10	3	5	6	9	4	4	—	1	1	—	43
Bekdiğın	28	15	2	7	8	6	3	2	—	—	—	71
Belek	2	—	4	4	—	—	3	—	—	—	—	13
Belli	12	8	9	5	2	4	4	—	—	—	—	44
Bey	2	3	1	3	2	2	1	—	—	—	—	14
Boyalıca	9	7	10	5	2	4	2	1	1	—	—	41
Celil	26	2	13	6	10	1	1	1	—	—	—	60
Çakıralanı	23	1	—	11	5	1	3	—	1	—	—	45
Çeltekderesi	8	2	2	2	—	2	—	—	—	—	—	16
Dere	24	9	10	9	7	1	5	1	1	—	—	67
Deregöz	11	2	1	2	3	2	2	1	—	—	—	24
Elmacık	8	5	1	4	1	2	1	—	1	—	—	23

Eymir	9	3	4	2	2	3	2	1	1	—	—	27
Gemerez	5	8	—	4	5	2	1	—	1	—	—	26
Giderli	37	27	18	17	19	7	6	8	2	1	—	142
Girem	5	6	2	4	1	4	2	1	—	—	—	25
Güvercinlik	28	10	10	6	9	4	3	4	1	—	—	75
Havza	17	5	6	6	7	3	3	4	—	1	—	52
Hilyaz	32	3	8	17	8	11	2	5	2	—	—	88
Ilıca	34	12	9	13	12	11	4	3	2	—	—	100
Kal'a	7	3	7	3	5	2	1	1	—	—	—	29
Kamlık	43	18	18	25	16	5	5	1	2	—	1	134
Karacaviran	20	6	2	7	9	6	1	1	3	—	—	55
Karahalil	32	9	9	13	10	6	5	1	—	—	—	85
Karageçmiş	5	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	9
Kavanıc	4	1	3	1	—	2	1	—	—	—	—	12
Kavanıc	7	6	5	2	2	1	1	—	—	—	—	24
Kayacık	16	1	4	5	3	4	—	3	—	—	—	36
Kuyucak	12	—	—	8	4	2	3	1	—	1	—	31
Lardük	36	11	23	18	12	7	4	3	1	1	—	116
Mısmılağaç	30	13	14	5	4	9	5	1	5	—	—	86
Mihrabluz	9	6	—	4	3	3	3	2	—	—	—	30
Mürsel	21	5	6	7	2	5	3	—	1	—	—	50
Salarıc	10	7	4	4	1	3	4	—	1	—	—	34
Sarılıktekkesi	—	1	3	1	1	1	1	—	—	—	—	8
Sivrikinise	42	28	20	19	19	12	3	5	4	—	—	152
Susuz	30	8	14	14	12	3	5	6	7	—	1	100
Şerbelek	29	8	11	13	6	5	4	1	1	—	—	78
Şeyhbezenli	14	9	2	7	2	7	1	—	—	—	—	42
Şeyhler	23	16	20	10	12	6	7	—	4	—	—	98
Şeyhsafi	21	7	5	9	9	8	3	4	1	—	—	67
Taşkaracaviran	13	5	6	3	4	4	3	2	—	1	—	41
Tatarkalesi	19	10	9	7	6	—	1	—	1	1	—	54
Tatarkalesi	4	5	3	—	4	1	2	—	—	—	—	19
Törtük	41	16	12	13	10	9	8	3	1	—	2	115
Varazoy	4	10	3	1	2	4	3	—	—	—	—	27

Yavecik	15	8	6	9	6	3	2	3	1	—	—	53
Yenice	10	5	2	6	—	3	2	1	—	—	—	29
Toplam	855	359	330	352	277	198	136	72	48	7	4	2638
Yüzdellik oranı	32,41	13,60	12,50	13,34	10,50	7,50	5,15	2,72	1,81	0,26	0,15	% 100

0-9 yaş grubuna baktığımızda bu grupta 855 kişi yer alır ve toplam nüfusun %32,41'ine denk gelir. Onluk yaş grupları arasında en kalabalık grubu bu grup oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun en fazla olduğu köy 43 kişi ile Kamlık'tır. Sarılıktekkesi'nde ise bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

10-19 yaş grubunda 359 kişi vardır ve nüfusun %13,60'ına denk gelmektedir. Bu yaş grubunun en fazla olduğu köy 28 kişi ile Sivrikinise'dir. Belek, Karageçmiş ve Kuyucak'ta ise bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

20-29 yaş grubunda 330 kişi vardır ve toplam nüfusun %12,50'sine tekabül etmektedir. Bu yaş grubunda en fazla payı 23 kişi ile Lardük köyü almıştır. Çakıralanı, Gemerez, Karageçmiş, Kuyucak ve Mihrabluz'da bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

30-39 yaş grubunda 352 kişi bulunmaktadır. Bu rakam toplam nüfusun %13,34'ünü oluşturur. Bu yaş grubunda en fazla payı 25 kişi ile Kamlık almıştır. Tatarkalesi'nde bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

40-49 yaş grubunda 277 kişi yer almaktadır ve toplam nüfusun %10,50'sine denk gelmektedir. Bu yaş grubunda en fazla payı 19 kişi ile Giderli ve Sivrikinise almıştır. Ağcamahmud, Belek, Çeltekderesi, Kavanıc ve Yenice'de ise bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

50-59 yaş grubunda 198 kişi yer alır ve toplam nüfus içindeki payı %7,50'dir. Bu grupta en fazla payı 12 kişi ile Sarılıktekkesi almaktadır. Belek ve Tatarkalesi'nde bu yaş grubunda kimse yoktur.

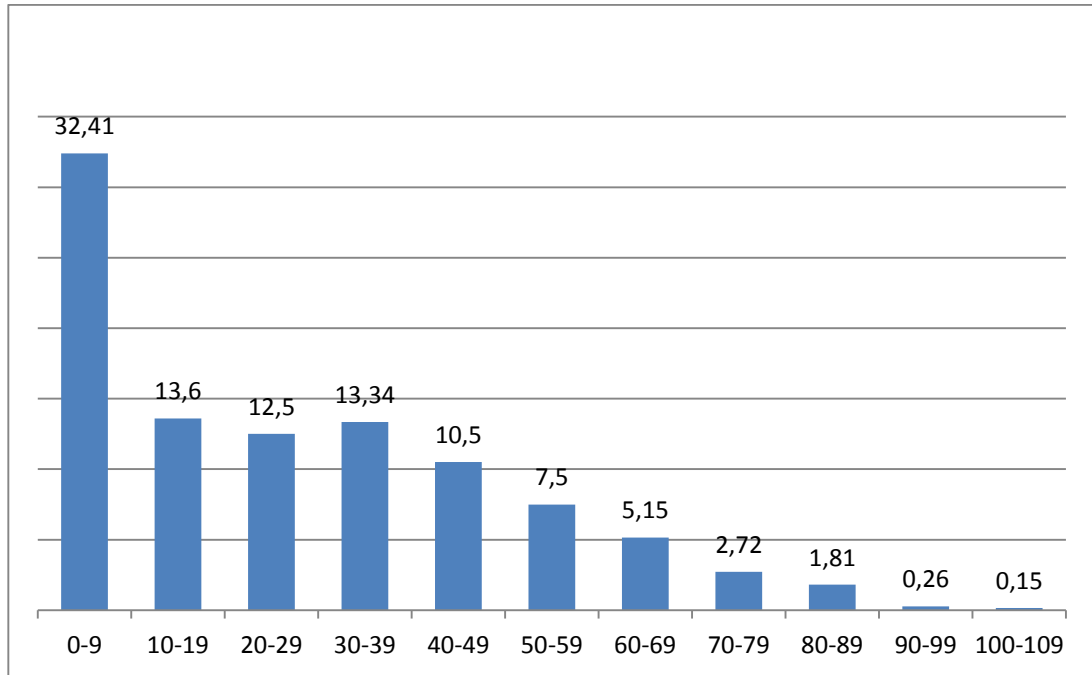
60-69 yaş grubunda 136 kişi yer alır ve toplam nüfus içindeki payı %5,15'dir. Bu yaş grubunda en fazla payı 8 kişi ile Törtük almaktadır. Çeltekderesi ve Kayacık'ta ise bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

70-79 yaş grubunda 72 kişi vardır ve toplam nüfus içindeki payı %2,72'dir. Bu yaş grubunda en fazla payı 8 kişi ile Giderli almaktadır. 19 köyde ise bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

80-89 yaş grubunda 48 kişi vardır ve toplam nüfus içindeki payı %1,81'dir. Giderli'de bu yaş grubuna ait 2 kişi bulunurken 23 köyde ise bu yaş grubuna ait kimse yoktur.

90-99 yaş grubunda 7 kişi yer alır ve toplam nüfus içindeki payı %0,26'dır. Ağcamahmud, Giderli, Havza, Kuyucak, Lardük, Taşkaracaviran ve Tatarkalesi'nde bu yaş grubuna ait 1'er kişi bulunmaktadır.

100-109 yaş grubunda 4 kişi yer alıp toplam nüfus içindeki payı %0,15'tir. Bu yaş grubunda Törtük'te 2 kişi bulunurken Susuz ve Kamlık'ta 1'er kişi bulunmaktadır.

Şekil 2: 10'luk Düzeyde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılım Oranı

2.2. Şahıs İsim ve Lakapları

2.2.1. Kaza Genelinde Kullanılan İsimler

Kaza genelinde 88 farklı isim kullanılmıştır. Bunların 35 tanesi sadece bir defa kullanılmıştır. Kazada kullanılan isimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: Müslümanların Kullandığı İsimler

Abbas	Ferhat	Musa
Abdullah	Fettah	Mürteza
Abdülkadir	Feyzullah	Mustafa
Abdüselam	Habib	Osman
Abdurrahman	Halil	Ömer
Abdurrahim	Hamza	Recep
Abdi	Hamdullah	Resul
Abdülaziz	Hasan	Raşit
Abdulvehib	Himmet	Sadık
Abdulkerim	Hızır	Sadullah
Abdüselim	Hüseyin	Salih
Ahmet	İbrahim	Satılmış
Ahmet Selam	İkiz	Selman
Ali	İslam	Selim
Ali Feyzi	İsmail	Seydi
Ali Mehmet	İzzet	Selam
Ali Mustafa	Kadir	Seyit Mehmet
Bayram	Kamber	Seyfullah
Bekir	Kara	Süleyman
Bektaş	Kasım	Şaban
Cafer	Kürt	Şerif Mehmet
Cevr	Lütfullah	Tahir
Cuma	Mahmut	Veli
Dandin	Maksud	Yahya
Ebubekir	Mehmet	Yakup
Emin	Mehmet Emin	Yunus
Emin Mehmet	Mehmet Arif	Yusuf
Emir Mehmet	Memiş	Zeynel
Emrullah	Mirza	
Eyüb	Muhammer	

Kazada yalnız 1 defa kullanılan isimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: Bir Kez Kullanılan İsimler

Abbas	Emir Mehmet	Mehmet Arif
Abdi	Ferhat	Mirza
Abdülaziz	Habib	Muhammer
Abdülvehib	Hamdullah	Selman
Abdüselim	Hızır	Seydi
Ahmet Selam	İkiz	Selam
Ali Feyzi	İslam	Seyfullah
Ali Mustafa	İzzet	Şerif Mehmet
Bayram	Kamber	Tahir
Cevr	Kara	Yunus
Cuma	Kürt	Zeynel
Dandin	Maksud	

88 farklı isimden 10 tanesi çift, 78 tanesi tek isimdir. Kullanılan çift isimler ve kullanım sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7: Kazada Kullanılan Çift İsimler

İsim	Sayı	İsim	Sayı
Ahmet Selam	1	Emir Mehmet	1
Ali Feyzi	1	Mehmet Emin	4
Ali Mehmet	3	Mehmet Arif	1
Ali Mustafa	1	Seyid Mehmet	5
Emin Mehmet	5	Şerif Mehmet	1

88 farklı isimden 8 tanesi 100 defadan fazla kullanılmıştır. Bu 8 ismin toplam kullanım sayısı 1.821'dir. Kazadaki Müslüman nüfusun 2.638 olduğunu göz önünde bulundurursak bu 8 ismin kazadaki toplam Müslüman nüfusun %69,02'sine denk geldiğini görürüz. 100 defadan fazla kullanılan isimlerin kullanım sayısı ve kazadaki toplam nüfusa oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8: Kaza Genelinde 100 Defadan Fazla Kullanılan İsimler, Kullanım Sayıları ve Toplam Nüfusa Oranları

İsim	Kullanım Sayısı	Toplam Müslüman Nüfus İçindeki Oranı
Ahmet	188	7,12
Ali	288	10,91
Hasan	242	9,17
Hüseyin	223	8,45
İbrahim	116	4,39
Mehmet	417	15,80
Mustafa	214	8,11
Osman	135	5,11
Toplam	1823	69,10

Toplamda 417 defa kullanılan Mehmet ismi, kaza genelinde en fazla kullanılan isimdir. Bu isme en fazla Sivrikinise köyünde rastlanmaktadır. 152 kişinin yer aldığı köyde 27 defa kullanılan Mehmet isminin köydeki diğer isimlere oranı %17,76'dır. Mehmet ismi Kuyucak, Sarılıktekkesi ve Tatarkalesi'nde yalnızca bir defa kullanılmıştır. Bu isme tüm Müslüman köylerinde rastlanmaktadır.

Kaza genelinde en çok kullanılan ikinci isim olan Ali, 288 defa kullanılmıştır. Ali isminin en fazla kullanıldığı köy Giderli'dir ve 23 defa kullanılmıştır. 142 kişinin yer aldığı köyde bu ismin köyde kullanılan diğer isimlere oranı %16,19'dur. Ali ismi Kavanıc, Kal'a ve Karageçmiş'te yalnızca birer defa kullanılmış, Sarılıktekkesi ve Çeltekderesi'nde ise hiç kullanılmamıştır.

Havza Kazası'nda en çok kullanılan üçüncü isim Hasan olup 242 defa kullanılmıştır. Bu ismin en çok kullanıldığı köy 16 defa ile Sivrikinise köyüdür. 152 kişinin yer aldığı köyde bu ismin köyde kullanılan diğer isimlere oranı %10,52'dir. Söz konusu isim Kavanıc, Arslançayırı, Tatarkalesi, Kal'a, Boyalıca ve Karageçmiş'te yalnız birer defa kullanılmıştır. Sarılıktekkesi ve Belek'te ise hiç kullanılmamıştır.

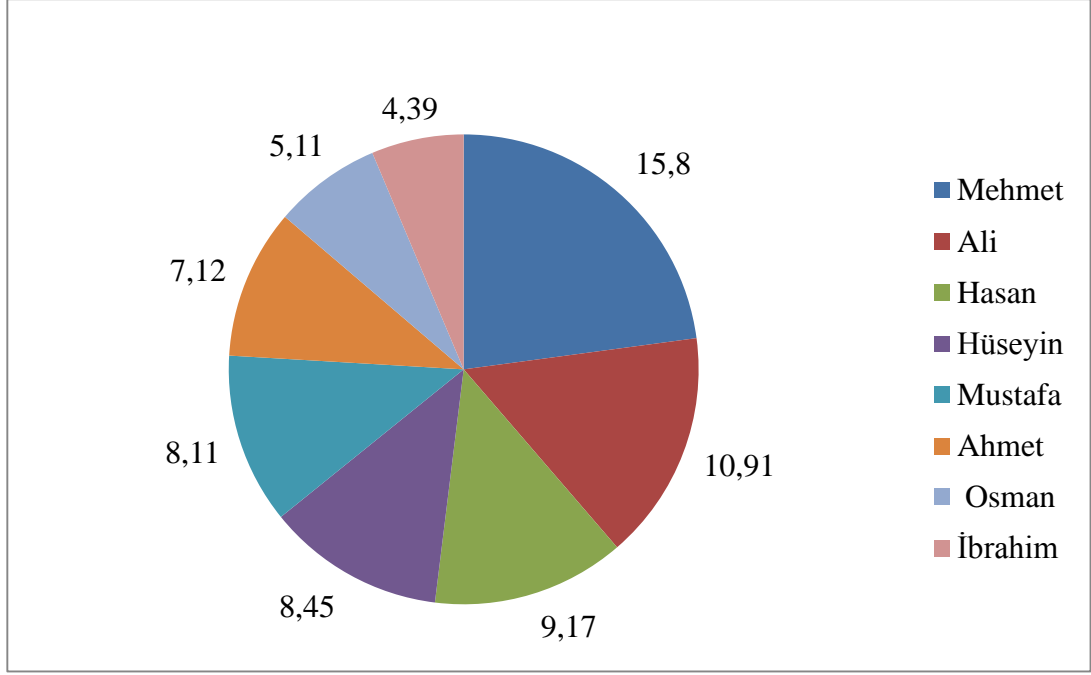
En çok kullanılan dördüncü isim Hüseyin'dir ve 223 defa kullanılmıştır. Bu isim en çok Giderli köyünde kullanılmıştır. 15 defa kullanılan ismin köydeki diğer isimlere oranı %10,56'dır. Bu isim Yenice, Kavanıc, Ağcamahmud, Sarılıktekkesi, Belek, Elmacık, Bey, Deregöz, Çeltekderesi, Karageçmiş ve Havza'da yalnız birer defa kullanılmıştır. Hüseyin ismi Tatarkalesi'nde hiç kullanılmamıştır.

En çok kullanılan beşinci isim olan Mustafa, 214 defa kullanılmıştır. Bu isim en çok Törtük köyünde kullanılmıştır. 13 defa kullanılan bu ismin köydeki diğer isimlere oranı %11,30'dur. Zikredilen isim Ağcamahmud, Belek, Bey ve Çeltekderesi'nde yalnız birer defa kullanılmıştır. Girem, Sarılıktekkesi, Kal'a, Kavanıc, Şeyhbezenli ve Karageçmiş'te hiç kullanılmamıştır.

En çok kullanılan altıncı isim Ahmet olup 118 defa kullanılmıştır. Ahmet ismi Kamlık, Lardük, Şeyhsafi ve Şeyhler'de 11'er defa kullanılmıştır. Bu ismin Kamlık'taki diğer isimlere oranı %8,20, Lardük'de %9,48, Şeyhsafi'de %16,41, Şeyhler'de %11,22'dir. Sözü edilen isim Mürsel, Karacaviran, Yenice, Ağcamahmud, Sarılıktekkesi, Tatarkalesi, Mihrabluz, Elmacık ve Bey köylerinde yalnız birer defa kullanılmıştır. Kavanıc, Belek ve Karageçmiş'te hiç kullanılmamıştır.

En çok kullanılan yedinci isim Osman'dır. Bu isim 135 defa kullanılmıştır. En fazla kullanıldığı yer Törtük köyüdür. 12 defa kullanılan bu ismin köydeki diğer isimlere oranı %10,43'tür. Belirtilen isim Kuyucak, Salarıc, Taşkaracaviran, Sarılıktekkesi, Belek, Bey ve Şeyhbezenli'de birer defa kullanılmıştır. Havza, Eymir, Gemerez, Kavanıc, Ağcamahmud, Kayacık, Tatarkalesi, Elmacık, Deregöz, Tatarkalesi, Çeltekderesi ve Karageçmiş'te ise hiç kullanılmamıştır.

En çok kullanılan sekizinci isim İbrahim olup 116 defa kullanılmıştır. İbrahim ismi en çok Lardük köyünde kullanılmıştır. 10 defa kullanılan bu ismin köydeki diğer isimlere oranı %8,62'dir. Bu isim Eymir, Yenice, Ağcamahmud, Kayacık, Tatarkalesi, Belek, Şeyhler, Elmacık, Deregöz, Tatarkalesi ve Boyalıca'da yalnız birer defa kullanılmıştır. Kavanıc, Girem, Taşkaracaviran, Sarılıktekkesi, Varazoy, Mihrabluz, Bey, Çeltekderesi ve Karageçmiş'te ise hiç kullanılmamıştır.

Şekil 3: 100 Defadan Fazla Kullanılan İsimlerin Toplam Müslüman Nüfus İçindeki Oranı

2.2.2. Lakaplar

Soyadı sisteminin olmadığı Osmanlı Devleti'nde kişilerin tanınmasında ve tanımlanmasında belirleyici olan lakapların veriliş şekilleri ve türleri çok farklıdır. Bazı kişiler kır sakallı, köse, kara bıyıklı şeklinde dış görünüşü veya kel, topal gibi ifadelerle fiziksel özrü ile nitelendirilirken bazıları da yaptığı meslek ya da bağlı bulunduğu aile ismi ile anılıyordu. İncelemiş olduğumuz 2205 numaralı defterde kişiler çoğunlukla babalarının ismiyle kaydedilmiştir. Kaza genelinde kullanılan 273 ayrı lakabın toplam kullanım sayısı 633'tür.

2.2.2.1. Mesleğe Göre Verilen Lakaplar

Meslek bildiren lakaplara baktığımızda karşımıza çeşitli meslek grubu bildiren 30 farklı lakap çıkmaktadır. Bunların kullanım sayısı 64'tür. En fazla kullanılan lakap *demirci* lakabıdır ve 10 defa kullanılmıştır. *Gedik* lakabı 8, *çirakoğlu* lakabı 7 defa kullanılmıştır. Meslek isimlerinden yaralanarak kazada hangi tür mesleklerin daha yaygın olduğu tespit edilebilmektedir.

Tablo 9: Mesleğe Göre Verilen Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Ayrancıoğlu	1
Balcıoğlu	3

Baltacıoğlu	1
Bardakcı	1
Berber	2
Boyacı	1
Çaycıoğlu	3
Çırakoğlu	7
Çobanoğlu	3
Çörekçioğlu	1
Danacıoğlu	2
Demirci	10
Devecioğlu	1
Gedik	8
Gümüşçü	1
Hamamcı	2
Kalyoncuoğlu	1
Kahveci	1
Kapıcı	1
Katırcıoğlu	1
Kaymakçı	1
Kurtçu	4
Manavoğlu	1
Mandacıoğlu	1
Mıhcıoğlu	1
Sığırcı	1
Taycı	1
Usta	1
Ustakaroğlu	1
Yoğurdcu	1

2.2.2.2. İlmıye Sınıfı Bildiren Lakaplar

Bu grupta 14 farklı lakap bulunmaktadır. Bunların kullanım sayısı ise 74'tür. Bu grupta en fazla kullanılan *imam* lakabı 19, *müezzinoğlu* 11, *kethüda* lakabı ise 10 defa kullanılmıştır.

Tablo 10: İlimiye Sınıfı Bildiren Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Çelebioğlu	3
Dervişoğlu	4
Hatib	8
İmam	19
Kadıoğlu	2
Katib	1
Kethüda	10
Müftüoğlu	1
Müezzinoğlu	11
Molla	8
Sofuoğlu	2
Suhteoğlu	1
Şakirdoğlu	2
Şeyh	2

2.2.2.3. Menşe Bildiren Lakaplar

Kaza genelinde kişilerin memleketlerini bildiren 33 farklı lakabın kullanım sayısı 89'dur. Bunlardan en fazla kullanılan *Kavaklı*'dır ve 28 defa kullanılmıştır. *Kürt* lakabı 9 *Bafralı* lakabı ise 8 defa kullanılmıştır.

Tablo 11: Menşe Bildiren Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Adalı karyeli	1
Alaçamlı	1
Anapalı	1
Arapoğlu	3
Aydınlı	1
Arnavudoğlu	1
Bafralı	8
Bey karyeli	1
Belvar karyeli	2

Boşnakoğlu	1
Bozoklu	1
Canikli	3
Canikli Kürd	1
Giderli karyeli	1
Hacıbeyli	3
Kamlık karyeli	1
Karahisarlı	1
Karşlı	1
Kavaklı	28
Kazovalı	1
Kefeli	1
Kırımlı Tatar	1
Köprülü	2
Kuraz karyeli Davaroğlu	1
Kürt	9
Lazoğlu	1
Lâdikli	1
Merzifonlu	3
Tataroğlu	1
Tekelioğlu	2
Türkmen	4
Tözek karyeli	1
Zile ovalı	1

Kürt, Türkmen, Laz, Arnavut, Boşnak, Tatar gibi köken bildiren lakapların çeşitliliğinin yanı sıra Kırım, Kefe, Anapa gibi Anadolu dışındaki coğrafyalara işaret eden lakaplar dikkat çekicidir.

2.2.2.4. Fiziksel Özellik Bildiren Lakaplar

Kaza genelinde fiziksel özellik belirten 29 lakap kullanılmıştır. Bu grupta lakaplar genellikle kişilerin rengine göre verilmiştir. Bu lakapların kullanım sayısı 120'dir. Bunlar arasında en fazla kullanılan *kara* lakabıdır ve 33 defa kullanılmıştır. *Sarı* lakabı 17, *köse* lakabı ise 15 defa kullanılmıştır.

Tablo 12: Fiziksel Özellik Bildiren Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Ak	1
Akbıykoğlu	4
Akkulakoğlu	1
Alacaoğlu	1
Başıbüyükoğlu	1
Çakıroğlu	5
Dik	1
Güdük	1
İnce	1
Kaba	4
Kabasakaloğlu	1
Kara	33
Karakızıoğlu	1
Karabacakoğlu	1
Karaçobanoğlu	1
Karadudakoğlu	1
Karaoğlan	2
Kel	6
Köse	15
Koca	5
Kuru	2
Kurukethüda	3
Penbe	2
Sakallıoğlu	3
Sarı	17
Şışmanoğlu	1
Uzunkeloğlu	3
Uzunoğlu	2
Yanıkoğlu	1

2.2.2.5. Özür Belirten Lakaplar

Kaza genelinde 8 farklı lakap 35 defa kullanılmıştır. En fazla kullanılan *deli* lakabı 18 defa kullanılmıştır. *Çolak* lakabı 6, *topal* 4, *burunsuzoğlu* ve *kör* lakapları 2’şer defa kullanılmıştır. *Dilsiz*, *âmâ* ve *mecnun* lakapları ise 1’er defa kullanılmıştır.

Tablo 13: Özür Belirten Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Âmâ	1
Burunsuzoğlu	2
Çolak	6
Deli	18
Dilsiz	1
Kör	2
Mecnun	1
Topal	4

2.2.2.6. Menşe ve Dinî Statü Belirten Lakaplar

Bu şekilde verilen 4 farklı lakabın kullanım sayısı 7’dir. En fazla kullanılan *Kavaklı imam* lakabı 4 defa kullanılmıştır. *Kavaklı molla*, *Kavaklı sofuoğlu* ve *Kavaklı imam molla* lakapları ise 1’er defa kullanılmıştır. Ayrıca yalnız dinî statü belirten *hacı* lakabı 15 defa kullanılmıştır.

Tablo 14: Menşe ve Dini Statü Belirten Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Kavaklı Molla	1
Kavaklı İmam	4
Kavaklı Sofuoğlu	1
Kavaklı İmam Molla	1

Menşe ve meslek bildiren 3 farklı lakap toplam 3 defa kullanılmıştır. Bunlardan *Kavaklı sığırıcı*, *Kavaklı demirci oğlu* ve *sığırıcı Kürt oğlu* lakapları 1’er defa kullanılmıştır.

2.2.2.7. Hayvan İsimleri Kullanılarak Verilen Lakaplar

Bu şekilde verilen 11 farklı lakabın kullanım sayısı 30'dur. En fazla kullanılan lakap 8 defa ile *öküz* lakabıdır. *Şahinoğlu* lakabı 5, *sığır* 4, *ayioğlu* ve *kurtoğlu* lakapları ise 3'er defa kullanılmıştır.

Tablo 15: Hayvan İsimleri Kullanılarak Verilen Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Ayioğlu	3
Böcekoğlu	1
Çakaloğlu	1
Hindioğlu	2
Koçoğlu	1
Kurtoğlu	3
Öküz	8
Palazoğlu	1
Pire	1
Sığır	4
Şahinoğlu	5

2.2.2.8. Muhtelif Lakaplar

Kaza genelinde kullanılan fakat yukarıda belirttiğimiz kategorilere girmeyen 141 farklı lakap vardır. Bu 141 lakabın kullanım sayısı 211'dir. Bu lakaplar arasında en fazla kullanılan 13 defa ile *emir* lakabıdır. *Köçek* 7, *tekkenişinoğlu* lakabı ise 6 defa kullanılmıştır.

Tablo 16: Muhtelif Lakaplar

Lakap	Kullanım Sayısı
Ağca	2
Akkasoğlu	1
Anacoğlu	1
Arzuoğlu	1
Avcı	1
Azab	1
Badikoğlu	1
Balioğlu	1

Batmanoğlu	1
Beşlioğlu	3
Bıçaksızoğlu	2
Bıyıkoğlu	1
Canıazoğlu	2
Cenikoğlu	2
Celdiroğlu	1
Ciridoğlu	1
Civelekoğlu	3
Cüdekinoğlu	1
Çabkunoğlu	1
Çalmanoğlu	1
Çarlıoğlu	1
Çavdaroğlu	2
Çavlıkoğlu	1
Çenderoğlu	1
Çevgir	1
Çiçekoğlu	1
Çiğ	1
Çilesizoğlu	1
Çuloğlu	1
Çulhaoğlu	1
Çoregân	1
Dağlıoğlu	1
Dalkavuk	2
Delik	1
Deliloğlu	1
Dikdikoğlu	1
Divanoğlu	1
Duacıoğlu	3
Ducoğlu	1
Dulruloğlu	1
Dükeçoğlu	1
Emir	13

Esiroğlu	2
Firtınaoğlu	1
Gebeoğlu	1
Gececi	1
Geceoğlu	1
Gedikgözoğlu	2
Gevicikoğlu	1
Gevişoğlu	1
Göbecoğlu	1
Göbekçioğlu	1
Göbeloğlu	2
Göçemezoğlu	2
Gökçeoğlu	4
Güdekoğlu	2
Gülek	1
Güllüoğlu	2
Gültecioğlu	2
Gümelekoğlu	1
Günlemezoğlu	1
Güvezoğlu	1
Hediloğlu	1
Hışiroğlu	3
Hüpezoğlu	1
İpekoğlu	1
İskeleoğlu	1
İt uyutmazoğlu	1
Kabaraoğlu	2
Kabaşoğlu	1
Kafaoğlu	1
Kalınbıçakoğlu	1
Kalpaklıoğlu	1
Kanaş	1
Kanadoğlu	1
Kandiloğlu	1

Kapısızoğlu	2
Karabudakoğlu	1
Karacaoğlu	1
Karamayen	1
Karayakalı	1
Katkat	1
Kavazadeoğlu	1
Kayaoğlu	2
Kelepiçoğlu	1
Kındacoğlu	1
Kıvrak	1
Kız	1
Kiloğlu	1
Kirlioğlu	2
Kolacoğlu	3
Köçek	7
Köçeklioğlu	4
Köleoğlu	1
Kölepaşaoğlu	1
Közoğlu	1
Kula	1
Kulakoğlu	2
Kuntuşoğlu	1
Küsbe	1
Laleoğlu	1
Madenoğlu	2
Magrukoğlu	1
Mavanoğlu	1
Mazkaloğlu	4
Mazakoğlu	1
Mecraoğlu	1
Melhemoğlu	1
Mercanoğlu	1
Mırıkoğlu	1

Mucukoğlu	1
Oruçoğlu	1
Pandıroğlu	1
Pepe	2
Pepiçoğlu	1
Pesdiloğlu	1
Polyakoğlu	1
Sekbanoğlu	1
Sekmenoğlu	1
Sirke	1
Solakoğlu	1
Şankaloğlu	4
Tankal	1
Tankeroğlu	1
Taptakoğlu	1
Tekkenişinoğlu	6
Tiranoğlu	1
Tokmakoğlu	3
Tolak	1
Tomacoğlu	3
Tukuzoğlu	1
Tunç	1
Tünek	1
Yalamaoğlu	1
Yandımoğlu	1
Yapıkoğlu	1
Yazağası	1
Yesiroğlu	2
Yobazoğlu	1
Yöreoğlu	1
Zibeloğlu	1

2.2.3. Kişilerin Sakal ve Bıyık Rengine Göre Tanımlanması

Kişiler sakal ve bıyık renklerine göre de tarif edilmişlerdir. Bazı kişiler şabb-ı emred⁶¹ ifadesi ile tanımlanmıştır. Bu şekilde kaydedilen 5 kişi vardır ve bunların 3 tanesi 15, 2 tanesi ise 18 yaşındadır.

Kaza'da sakal rengine göre tarif edilenlerin sayısı 917'dir. Bu kişilerin 392'si *kara sakallı*, 237'si *kır sakallı*, 128'i *ak sakallı*, 125'i *sarı sakallı*, 27'si *kumral sakallı*, 6'sı *köse sakallı* olarak tarif edilirken 2 kişi de sadece *sakallı* şeklinde nitelendirilmiştir. Ak sakallıların sayısı diğerlerine göre daha azdır. Bunun sebebi yaş ilerledikçe ölümlerin artması ve yaşlı nüfusun azalmasıdır.

Bıyık rengine göre tarif edilenlerin sayısı ise 323'tür. Genellikle kara tanımlaması çok kullanılmıştır. Bu durum kişilerin esmer olmasından kaynaklanabilir. Bunlardan 215 kişi *kara*, 68'i *sarı*, 34'ü ise *ter bıyıklı* olarak tarif edilmiştir. 2'şer kişi *kumral* ve *kır bıyıklı* olarak tarif edilirken 2 kişi de yalnızca *bıyıklı* şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo 17: Sakal ve Bıyık Rengine Göre Tanımlananlar

Sakal Rengi	Kullanım Sayısı	Bıyık Rengi	Kullanım Sayısı
Ak sakallı	128	Bıyıklı	2
Kara sakallı	392	Kara bıyıklı	215
Kır sakallı	237	Kır bıyıklı	2
Köse sakallı	6	Kumral bıyıklı	2
Kumral sakallı	27	Sarı bıyıklı	68
Sakallı	2	Ter bıyıklı	34
Sarı sakallı	125	Toplam	323
Toplam	917		

2.3. Nüfus Hareketleri

2.3.1. Doğumlar

55 yerleşim biriminin yer aldığı kazada bu yerleşim yerlerinden 47 tanesinde Müslümanlar yaşamaktadır. Bu köylerde 79 kişinin doğum kaydı tutulmuştur. 17 köyde doğum kaydı bulunmamaktadır. Bu köyler Eymir, Kavanıc, Kayacık,

⁶¹ Henüz sakalı, bıyığı çıkmamış olan genç. Devellioğlu, s.1136.

Taşkaracaviran, Sarılıktekkesi, Varazoy, Belek, Mihrabluz, Şeyhsafi, Karageçmiş, Bey, Çakıralanı, Kal'a, Kavanıc, Tatarkalesi, Çeltekderesi ve Şeyhbezenli'dir.

En fazla doğum kaydı bulunan Sivrikinise köyü olup 7 doğum ile ilk sırada yer alır. Ilıca ve Yenice köylerinde 6'şar doğum kaydı bulunurken Lardük ve Mısmılağaç'ta 4'er doğum kaydı bulunmaktadır. 2205 numaralı defterde hem 1830-1831, hem de 1831-1832 yıllarına ait doğum kayıtları yer almaktadır. Kazadaki 79 doğum kaydının 28 tanesi 1830-1831, 51 doğum ise 1831-1832 yıllarında gerçekleşmiştir.

2.3.2. Ölümler

Kaza genelinde 40 ölüm kaydı yer almaktadır. Bu ölümlerin 13 tanesi 1830-1831, 27 tanesi ise 1831-1832 yıllarına aittir. Müslümanların yer aldığı 47 köyden 23 tanesinde ölüm kaydına rastlanmamıştır. Ölüm oranının en fazla olduğu köyler 3'er kişi ile Lardük, Dere ve Tatarkalesi'dir. Eymir, Karahalil, Şerbelek, Törtük, Kayacık, Sivrikinise ve Ilıca köylerinde ise 2'şer ölüm kaydı bulunmaktadır. Ölüm yaşının en düşük olduğu köy Salarıc'dır. İsmail isminde 6 aylık bir bebek 1831-1832 yılında ölmüştür. Ölen en yaşlı kişi ise Havza merkezde yaşamaktadır. Feyzullah isminde 95 yaşında bir kişi olup 1830-1831 yılında ölmüştür.

Tablo 18: 1830-1831 Yılında Doğum ve Ölümler Sonrasında Nüfusta Meydana Gelen Değişiklikler

Sıra	Merkez/Köy ve Diğer Yerleşim Birimleri	Kişi Sayısı	Doğum Sayısı	Ölüm Sayısı	Doğum ve Ölümler Sonrası Meydana Gelen Nüfus Değişimi
1	Ağcamahmud	28	—	—	—
2	Arslançayırı	43	2	—	+2
3	Bekdiğın	71	—	—	—
4	Belek	13	—	—	—
5	Belli	44	—	—	—
6	Bey	14	—	—	—
7	Boyalıca	41	—	—	—
8	Celil	60	1	—	+1

9	Çakıralanı	45	—	1	-1
10	Çeltekderesi	16	—	—	—
11	Dere	67	—	—	—
12	Deregöz	24	—	—	—
13	Elmacık	23	—	—	—
14	Eymir	27	—	—	—
15	Gemerez	26	—	—	—
16	Giderli	142	1	—	+1
17	Girem	25	1	—	+1
18	Güvercinlik	75	2	—	+2
19	Havza	52	1	1	—
20	Hilyaz	88	—	—	—
21	Ilıca	100	2	—	+2
22	Kal'a	29	—	—	—
23	Kamlık	134	1	—	+1
24	Karacaviran	55	1	1	—
25	Karahalil	85	—	1	-1
26	Karageçmiş	9	—	—	—
27	Kavanic	12	—	—	—
28	Kavanic	24	—	—	—
29	Kayacık	36	—	—	—
30	Kuyucak	31	—	1	-1
31	Lardük	116	2	—	+2
32	Mısmılağaç	86	1	1	—
33	Mihrabluz	30	—	—	—
34	Mürsel	50	2	—	+2
35	Salaric	34	2	—	+2
36	Sarılıktekkesi	8	—	—	—
37	Sivrikinise	152	1	1	—
38	Susuz	100	1	—	+1

39	Şerbelek	78	1	2	-1
40	Şeyhbezenli	42	—	—	—
41	Şeyhler	98	1	—	+1
42	Şeyhsafî	67	—	—	—
43	Taşkaracaviran	41	—	—	—
44	Tatarkalesi	19	1	1	—
45	Tatarkalesi	54	—	—	—
46	Törtük	115	2	2	—
47	Varazoy	27	—	1	-1
48	Yavecik	53	2	—	+2
49	Yenice	29	—	—	—
Toplam		2638	28	13	+15

Tablo 19: 1831-1832 Yılında Doğum ve Ölümler Sonrasında Nüfusta Meydana Gelen Değişiklikler

Sıra	Merkez/Köy ve Diğer Yerleşim Birimleri	Kişi Sayısı	Doğum Sayısı	Ölüm Sayısı	Doğum ve Ölümler Sonrası Meydana Gelen Nüfus Değişimi
1	Ağcamahmud	28	1	1	—
2	Arslançayırı	43	1	—	+1
3	Bekdiğın	71	3	1	+2
4	Belek	13	—	—	—
5	Belli	44	1	1	—
6	Bey	14	—	—	—
7	Boyalıca	41	2	1	+1
8	Celil	60	1	—	+1
9	Çakıralanı	45	—	—	—
10	Çeltkederesi	16	—	—	—
11	Dere	67	2	3	-1
12	Deregöz	24	1	—	+1

13	Elmacık	23	1	—	+1
14	Eymir	27	—	2	-2
15	Gemerez	26	2	—	+2
16	Giderli	142	2	—	+2
17	Girem	25	2	—	+2
18	Güvercinlik	75	—	1	-1
19	Havza	52	—	—	—
20	Hilyaz	88	3	—	+3
21	Ilıca	100	4	2	+2
22	Kal'a	29	—	—	—
23	Kamlık	134	—	1	-1
24	Karacaviran	55	1	—	+1
25	Karahalil	85	2	1	+1
26	Karageçmiş	9	—	—	—
27	Kavanic	12	—	—	—
28	Kavanic	24	—	—	—
29	Kayacık	36	—	2	-2
30	Kuyucak	31	1	—	+1
31	Lardük	116	2	3	-1
32	Mısmılağaç	86	3	—	+3
33	Mihrabluz	30	—	—	—
34	Mürsel	50	1	—	+1
35	Salarıc	34	—	1	-1
36	Sarılıktekkesi	8	—	—	—
37	Sivrikinise	152	6	1	+5
38	Susuz	100	—	—	—
39	Şerbelek	78	—	—	—
40	Şeyhbezenli	42	—	—	—
41	Şeyhler	98	1	—	+1
42	Şeyhsafi	67	—	—	—

43	Taşkaracaviran	41	—	—	—
44	Tatarkalesi	19	—	—	—
45	Tatarkalesi	54	—	3	-3
46	Törtük	115	1	—	+1
47	Varazoy	27	—	1	-1
48	Yavecik	53	1	1	—
49	Yenice	29	6	1	+5
Toplam		2638	51	27	+24

2.3.3. Askere Alınanlar

Osmanlı Devleti'nde nüfus sayımlarının yapılmasındaki amaçlardan biri de askere alınacak kişileri tespit etmektir. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra Osmanlı Devleti yeni bir ordu kurmuştu. Orduya gerekli olan askerlerin temini bakımından nüfus sayımları çok önemli idi. Askere alınanların kayıtları incelendiğinde 1830-1832 yılları arasında Havza Kazası'nda toplam 19 asker bulunmaktadır. Bunların 14'ü 1830-1831, 5'i 1831-1832 yıllarında askere alınmıştır. Nüfus defterlerindeki kayıtlardan askere alma yaşı ile ilgili bir standart olmadığı anlaşılmaktadır. Bazen 8 yaşında, bazen 12, bazen 20, bazen de 30 yaşındakilerin askere alındığını gösteren kayıtlar vardır. Askere gidenlerin yaşları, 8 yaşından 30 yaşına kadar değişiklik göstermektedir. Kayıtlara göre 1 kişi 8 yaşında, 5 kişi 12 yaşında, 2 kişi 18 yaşında, 5 kişi 20 yaşında, 4 kişi 25 yaşında, 2 kişi ise 30 yaşında askere alınmışlardır.

Tablo 20: 1830-1831 Yıllarında Askere Alınanların Yaşlara Göre Dağılımı

Köy	Yaş	Gidiş Tarihi	Adı
Eymir	20	1830-1831	Mustafa
Eymir	25	1830-1831	Hüseyin
Kamlık	20	1830-1831	Mahmut
Lardük	18	1830-1831	Abdullah
Şerbelek	30	1830-1831	Mehmet
Törtük	12	1830-1831	Mehmet
Törtük	30	1830-1831	Osman

Yavecik	25	1830-1831	Abdülkadir
Taşkaracaviran	20	1830-1831	Hasan
Giderli	12	1830-1831	Hüseyin
Mısmılağaç	12	1830-1831	Hüseyin
Şeyhsafi	12	1830-1831	Hüseyin
Hilyaz	25	1830-1831	Abdülaziz
Çakıralanı	8	1830-1831	İsmail
Toplam			14

Tablo 21: 1831-1832 Yıllarında Askere Alınanların Yaşlara Göre Dağılımı

Köy	Yaş	Gidiş Tarihi	Adı
Yenice	12	1831-1832	Sadık
Taşkaracaviran	25	1831-1832	İsmail
Giderli	18	1831-1832	Hasan
Giderli	20	1831-1832	Ahmet
Şeyhler	20	1831-1832	Mehmet
Toplam			5

2.3.4. Yer Değişiklikleri

Doğum, ölüm ve askere alınanların yanı sıra çeşitli sebeplerden dolayı yaşadığı yerden başka bir yerleşim yerine gidenler de nüfus defterlerine kaydedilmişlerdir. Buda yerleşim birimleri arasındaki göçleri tespit etmeye imkan tanımaktadır. Yerleşim yerinden ayrılanların veya başka bir yerden gelip yerleşenlerin hangi sebeple göç ettikleri defterlerde belirtilmemiş olup yalnızca gelenlerin nereden geldikleri, gidenlerin ise nereye gittikleri tarih belirtilmek suretiyle yazılmış, bazen bunlar dahi belirtilmemiştir.

Tablo 22: 1830-1831 Yıllarında Meydana Gelen Yer Değişiklikleri

Köy/Merkez	Gelen	Giden
Havza	—	2
Yenice	2	—
Salarıc	3	—
Ilıca	—	2
Toplam	5	4

Tablo 23: 1831-1832 Yıllarında Meydana Gelen Yer Değişiklikleri

Köy/Merkez	Gelen	Giden
Havza	—	3
Karacaviran	—	10
Girem	1	—
Salarıc	—	2
Kayacık	3	—
Bekdiğın	4	—
Şeyhsafi	2	—
Hilyaz	—	4
Dere	—	1
Boyalıca	1	—
Toplam	11	20

Tablo 24: Çeşitli Sebeplerle Yerleşim Yerinden Ayrılanların Gittikleri Yerler

Gidilen Yerler	Kişi Sayısı
Bozok	10
Köprü	1
Hatunabad	2
Zile	1

Merzifon	2
Bekdiğın	4
Salarıc	2
Cuma	1
Toplam	23

Kayıtlara göre kazaya 1830-1831 yıllarında 5, 1831-1832 yıllarında 11 kişi gelmiştir. Bunlardan 2 kişi Elmacık'tan Yenice'ye, 1 kişi Bozok'tan Girem'e, 4 kişi Hilyaz'dan Bekdiğın'e, 1 kişi Köprü'den Boyalıca'ya gelmiştir. Salarıc'a gelen 3 kişiden 2'si Ilıca'dan gelirken 1 kişinin nereden geldiği belirtilmemiştir. Bunlardan başka 2 kişi Şeyhsafi'ye, 3 kişi de Kayacık'a gelmiş ancak nereden geldikleri belirtilmemiştir.

Kaza dışına ve kaza içinde bir köyden başka bir köye gidenlere baktığımızda 1830-31 yıllarında 4 kişi, 1831-32 yıllarında 20 kişinin farklı yerleşim yerlerine gittiğini görüyoruz. Havza Kazası'na ait yerleşim birimlerinden ayrılan 24 kişiden 10'u Karacaviran'dan Bozok'a, Havza merkezden ayrılan 5 kişiden 1'i Köprü, 1'i Zile, 2'si Hatunabad'a gitmiş, 1 kişinin ise nereye gittiği belirtilmemiştir. Hilyaz'dan ayrılan 4 kişi Bekdiğın'e, Ilıca'dan ayrılan 2 kişi Salarıc'a, Dere'den ayrılan 1 kişi de Cuma'ya gitmiştir. Bunların dışında 2 kişi de Merzifon'a gitmiştir. Bu göçlerden bazıları Havza Kazası dışındaki yerleşim birimlerine, bazıları da Havza Kazası sınırları içinde bir köyden başka bir köye yapılmıştır. Örneğin Havza Kazası'na bağlı olan Hilyaz'dan Bekdiğın'e 4, Ilıca'dan da Salarıc'a 2 kişi göç etmiştir. Bu kişiler hem terk ettikleri yerleşim biriminde hem de yeni yerleştikleri yerlerde nüfus defterlerinde kayıtlıdır.

2.4. Gayrimüslim Nüfus

2.4.1. Nüfusun Köylere Dağılımı

2205 numaralı nüfus defterine göre 1831-1832 tarihinde Havza Kazası'nda 8 tane gayrimüslim köyü vardır. Bu köylerde toplam 320 erkek nüfus kayıtlıdır. Gayrimüslim köyler ve nüfusları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 25: Nüfusun Köylere Dağılımı

Köyler	Nüfus	
	Defter	Gerçek
Ayar	63	64
Hacıdede	7	7
Kocaoğlu	76	79
Küsuduf	55	57
Şeyhkoyun	27	27
Tahna	35	35
Tekkekıranı	16	16
Urgançiftliği	35	35
Toplam	314	320

2.4.2. Nüfusun Akrabalık Bağlarına Göre Değerlendirilmesi

Kazada gayrimüslim nüfusun akrabalık ilişkilerine baktığımızda oğul, kardeş, üvey oğul ve damatların kayıtlı olduğunu görüyoruz. Toplam 202 kişi ile kazada en çok kaydedilenler kardeşlerdir. En fazla Kocaoğlu'nda 52, Ayar'da 44 ve Küsuduf'ta 35 kardeş bulunurken, en az kardeş 4 kişi ile Hacıdede'dedir.

Kazada 194 oğul bulunmaktadır. En fazla oğul 52 kişi ile Kocaoğlu'nda bulunurken, Ayar'da 43, Küsuduf'ta 30 kişi bulunmaktadır. En az oğul 5 kişi ile Hacıdede'dedir. Bunlardan başka Kocaoğlu'nda 1 tane üvey oğul bulunurken Tahna'da 1 damat bulunmaktadır.

Tablo 26: Gayrimüslim Nüfusun Akrabalık Bağlarına Göre Değerlendirilmesi

Köy	Oğul	Kardeş	Üvey Oğul	Damat
Ayar	43	44	—	—
Hacıdede	5	4	—	—
Kocaoğlu	52	52	1	—
Küsuduf	30	35	—	—
Şeyhkoyun	18	17	—	—
Tahna	17	21	—	1
Tekkekıranı	7	9	—	—

Urgançiftliği	22	20	—	—
Toplam	194	202	1	1

2.4.3. Gayrimüslim Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfus sayımlarında kişiler kaydedilirken yaşları da belirtilmiştir. 2205 numaralı defterde yer alan gayrimüslim nüfusun yaş gruplarını 0-13, 13-45, 45 ve üzeri olmak üzere 3 grupta inceleyeceğiz.

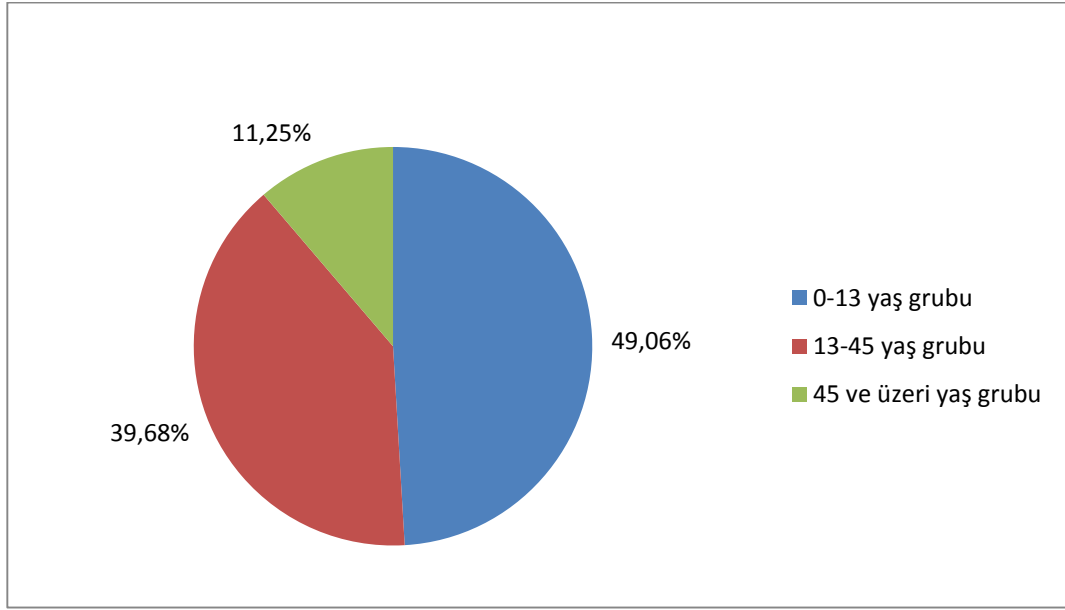
Havza Kazası'nda yer alan 8 gayrimüslim köyünde 320 erkek nüfus yaşamaktadır. Bunların 157'si 0-13 yaş grubunda yer alıp gayrimüslim nüfusun %49,06'sını oluşturmaktadır. Yaş grupları içinde en kalabalık grubu da bu yaş grubu oluşturmaktadır. Bu yaş grubundan en fazla payı 44 kişi ile Kocaoğlu, en az payı ise 5 kişi ile Hacıdede almaktadır.

13-45 yaş grubunda 127 kişi vardır ve nüfusun %39,68'ini oluşturmaktadır. Bu grupta en fazla payı 32 kişi ile Kūsuduf, en az payı ise 2 kişi ile Hacıdede almaktadır. 0-13 yaş grubundan sonra en kalabalık yaş grubu bu gruptur.

45 ve üzeri yaş grubunda 36 kişi yer alır ve nüfusun %11,25'ini oluşturmaktadır. Bu grupta en fazla payı 9 kişi ile Kūsuduf almaktadır. Hacıdede'de ise bu yaş grubunda kimse bulunmamaktadır. Yaş ilerledikçe o grupta yer alan kişi sayısı azalmaktadır. Özellikle 45 yaş üzeri gruba baktığımızda kişi sayısında ciddi bir azalma olduğunu görüyoruz. Bu durum kişilerin ortalama yaşam süresi hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 27: Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

Köyler	0-13 yaş		13-45 yaş		45 ve üzeri yaş		Toplam
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Ayar	37	57,81	20	31,25	7	10,93	64
Hacıdede	5	71,42	2	28,57	—	—	7
Kocaoğlu	44	55,69	27	34,17	8	10,12	79
Kūsuduf	16	28,07	32	56,14	9	15,78	57
Şeyhkoyun	15	55,55	10	37,03	2	7,40	27
Tahna	16	45,71	13	37,14	6	17,14	35
Tekkekıranı	8	50	6	37,5	2	12,5	16
Urgançiftliği	16	45,71	17	48,57	2	5,71	35
Toplam	157	49,06	127	39,68	36	11,25	320

Şekil 4: Gayrimüslim Nüfusun 3 Kategoride Yaş Gruplarına Dağılım Oranı

2.4.4. Nüfusun Onluk Yaş Gruplarına Dağılımı

Yukarıda 3 sınıfta incelediğimiz yaş gruplarını onar haneli gruplar olarak tekrar incelemek nüfusun yaşlara dağılımını tespit etmek yönünden daha faydalı olacaktır. 0-9 yaş grubundan başlayarak 90-99 yaş arasında olanlara kadarki yaş gruplarının köylere dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 28: Gayrimüslim Nüfusun Onluk Yaş Gruplarına Dağılımı

Köyler	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90-99	Toplam
Ayar	30	12	7	6	2	4	1	1	1	—	64
Hacıdede	4	1	—	1	1	—	—	—	—	—	7
Kocaoğlu	36	11	9	11	4	4	1	3	—	—	79
Küsuduf	17	10	11	7	5	3	3	1	—	—	57
Şeyhkoyun	11	6	3	3	2	1	1	—	—	—	27
Tahna	13	7	6	3	3	3	—	—	—	—	35
Tekkekıranı	6	3	2	2	2	1	—	—	—	—	16
Urgançiftliği	13	5	5	10	—	—	1	1	—	—	35
Toplam	130	55	43	43	19	16	7	6	1	—	320
Yüzdellik Oran	40,62	17,18	13,43	13,43	5,93	5	2,18	1,87	0,31	—	% 100

0-9 yaş grubuna baktığımızda bu grupta 130 kişi vardır ve nüfusun %40,62'sini oluşturmaktadır. Onluk gruplar içinde en kalabalık olanı bu gruptur. Bu yaş grubundan en fazla payı 36 kişi ile Kocaoğlu alırken Ayar'da 30 kişi mevcuttur. En az nüfus 4 kişi ile Hacıdede köyüne aittir.

10-19 yaş grubunda 55 kişi yer alıp nüfusun %17,18'ine denk gelmektedir. Bu yaş grubunda en fazla payı 12 kişi ile Ayar almaktadır. Kocaoğlu'nda ise 11 kişi bulunmaktadır. Bu gruptan en az payı ise 1 kişi ile Hacıdede almaktadır.

20-29 yaş grubunda 43 kişi yer alır ve nüfusun %13,43'ünü oluşturur. Bu yaş grubundan en fazla payı 11 kişi ile Kocaoğlu almaktadır. Kösuduf'ta ise 7 kişi bulunmaktadır. Hacıdede'de ise bu yaş grubunda kimse yoktur.

30-39 yaş grubunda 43 kişi yer alır ve nüfusun %13,43'üne denk gelir. Bu yaş grubundan en fazla payı 11 kişi ile Kocaoğlu ve 10 kişi ile Urgançiftliği almaktadır. Hacıdede'de bu yaş grubunda yalnızca 1 kişi vardır.

40-49 yaş grubunda 19 kişi yer alır ve nüfusun %5,93'ünü oluşturur. Bu yaş grubundan en fazla payı 5 kişi ile Kösuduf ve 4 kişi ile Kocaoğlu almaktadır. Urgançiftliği'nde ise bu yaş grubunda kimse yoktur.

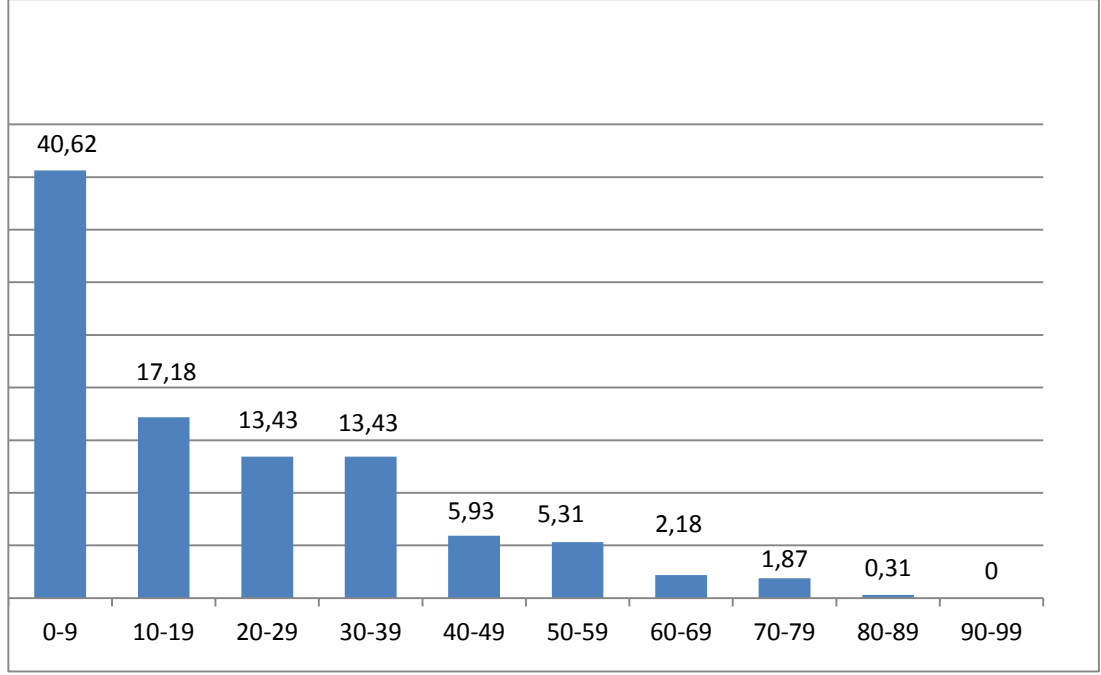
50-59 yaş grubunda 17 kişi yer alıp nüfusun %5'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubundan en fazla payı 4'er kişi ile Ayar ve Kocaoğlu almaktadır. Hacıdede ve Urgan'da bu yaş grubundan kimse yoktur.

60-69 yaş grubunda 7 kişi yer alıp nüfusun %2,18'ini oluşturur. Bu yaş grubunda Kösuduf'ta 3 kişi yer almaktadır. Hacıdede, Tekkekıranı ve Tahna'da ise bu yaş grubunda kimse yoktur.

70-79 yaş grubunda 6 kişi mevcut olup nüfusun %1,87'sine tekabül eder. Bu yaş grubundan en fazla payı 3 kişi ile Kocaoğlu almaktadır. Bu grupta Ayar, Kösuduf ve Urgan'da 1'er kişi yer alırken Tahna, Tekkekıranı, Şeyhkoyun ve Hacıdede'de bu yaş grubundan kimse yoktur.

80-89 yaş grubunda 1 kişi yer alıp nüfusun %0,31'ine denk gelmektedir. Bu yaş grubunda Ayar'da 1 kişi yer alırken diğer köylerde kimse yoktur.

Gayrimüslim köylerinde 90-99 yaş grubunda kimse bulunmamaktadır.

Şekil 5: Gayrimüslim Nüfusun 10'luk Yaş Gruplarına Dağılım Oranı

2.5. Şahıs İsimleri ve Lakapları

2.5.1. Kaza Genelinde Kullanılan İsimler

1831-1832 tarihli Havza Kazası nüfus defterine göre kaza genelinde 8 gayrimüslim köyünde 320 nüfus mevcuttur. Bu köylerde 107 farklı kişi ismi kullanılmıştır. 2.638 Müslüman nüfus içinde 88 farklı isim kullanılırken 320 gayrimüslim nüfus içinde 107 farklı ismin kullanılması gayrimüslim nüfusun isim bakımından daha çok çeşitliliğe sahip olduğunu gösterir. Gayrimüslim köylerinde kullanılan kişi isimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 29: Kaza'da Kullanılan İsimler

İsim	İsim	İsim
Abraham	Gözme	Mıgırdıç
Agop	Hacadir	Mihail
Ahdas	Haralanbi	Mikail
Alen	Hıranbo	Nazri
Aleks	Hırşo	Nikayed
Amanas	Hırsto	Nikola
Amanet	İlya	Pali
Anasdas	İsak	Panayot
Anasyas	İsdil	Papaz
Anderya	İsdol	Pavli

Andos	İsdoros	Sadon
Anton	İsdor	Sava
Antas	İstadyos	Sezkiz
Apoli	İstavi	Silhak
Aslan	İstefan	Sinelini
Asitol	Kabril	Simeler
Astori	Kalbe	Soy
Atnas	Kanas	Tanas
Baş	Karabet	Todiri
Bavli	Kassat	Todor
Bedri	Kırmor	Todori
Bekuk	Kire	Tom
Beraş	Kireki	Vasil
Beraşkova	Kirekos	Vasu
Bodos	Kirkor	Yakob
Bodoros	Kivro	Yanaki
Danyal	Kostant	Yani
Debyan	Kot	Yasef
Demri	Kürelı	Yerenvadil
Dimit	Lebni	Yor
Dimitri	Lefter	Yori
Dimyanos	Lekdir	Yorgi
Dimyas	Lulos	Yorus
Dori	Lordon	Yovan
Esiri	Meltos	Zakrini
Fuzem	Merad	

107 farklı isimden 13 tanesi toplam 10 defadan fazla kullanılmıştır. Bu 13 ismin toplam kullanım sayısı 167'dir. Bunların sayıları ve gayrimüslim nüfus içindeki oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 30: Kazada 10 Defadan Fazla Kullanılan İsimler

İsim	Kullanım Sayısı	Toplam Gayrimüslim Nüfus İçindeki Oranı
Anasdas	14	4,37
Kireki	16	5,00
Kostant	13	4,06
Lefter	14	4,37
Nikola	13	4,06
Panayot	14	4,37
Sava	13	4,06
Soy	10	3,12
Yani	13	4,06
Yori	17	5,31
Yovan	10	3,12
Todori	10	3,12
Vasil	10	3,12
Toplam	167	52,31

Kazada en çok kullanılan isim Yori'dir. Yori ismi en fazla Kocaoğlu ve Urgançiftliği'nde kullanılmıştır. 5'er defa kullanılan bu ismin köyde kullanılan diğer isimlere oranı Kocaoğlu'nda %6,32, Urgançiftliği'nde %14,28'dir. Yori ismi Ayar'da bir defa kullanılırken Hacıdede, Tekkekıranı ve Şeyhkoyun'da hiç kullanılmamıştır.

En çok kullanılan ikinci isim olan Kireki, 16 defa kullanılmıştır. 4'er defa ile en fazla Kocaoğlu ve Kūsuduf'ta kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler arasındaki payı Kocaoğlu'nda %5,06, Kūsuduf'ta %7,01'dir. Sözü edilen isim Hacıdede, Urgan, Tahna ve Şeyhkoyun'da yalnız birer defa kullanılmıştır. Tekkekıranı'nda ise Kireki ismi hiç kullanılmamıştır.

Anasdas, Lefter ve Panayot isimleri 13'er defa kullanılmıştır. Bunlardan Anasdas, 4 defa ile en fazla Kocaoğlu'nda kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler arasındaki payı %5,06'dır. Anasdas ismi Ayar, Hacıdede, Tekkekıranı, Urgan ve Şeyhkoyun'da yalnızca birer defa kullanılmıştır.

Lefter ismi 6 defa ile en çok Urgançiftliği'nde kullanılmıştır. Bu ismin Urgançiftliği'ndeki diğer isimler içindeki payı %17,14'tür. Lefter ismi Kocaoğlu, Kūsuduf ve Şeyhkoyun'da birer defa kullanılırken Hacidede ve Tekkekıranı'nda hiç kullanılmamıştır.

Panayot ismi 3'er defa ile en çok Tahna, Kūsuduf, Ayar ve Urgan'da kullanılmıştır. Bu ismin diğer isimler arasındaki payı Tahna'da %8,57, Kūsuduf'ta %5,26, Ayar'da %4,76, Urgançiftliği'nde %8,57'dir. Panayot ismi Kocaoğlu, Tekkekıranı ve Hacidede'de hiç kullanılmamıştır.

Kostant, Nikola, Sava ve Yani isimleri 13'er defa kullanılmıştır. Kostant ismi 5 defa ile en çok Ayar'da kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler arasındaki payı %7,93'tür. Söz konusu isim Kūsuduf, Kocaoğlu ve Tekkekıranı'nda birer defa kullanılırken Hacidede'de hiç kullanılmamıştır.

Yani ismi 3'er defa ile en çok Urgançiftliği ve Ayar'da kullanılmıştır. Söz konusu ismin köydeki diğer isimlere oranı Urgançiftliği'nde %8,57, Ayar'da %4,76'dır. Yani ismi Kūsuduf, Kocaoğlu ve Hacidede'de birer defa kullanılmış, Şeyhkoyun'da ise bu isim hiç kullanılmamıştır.

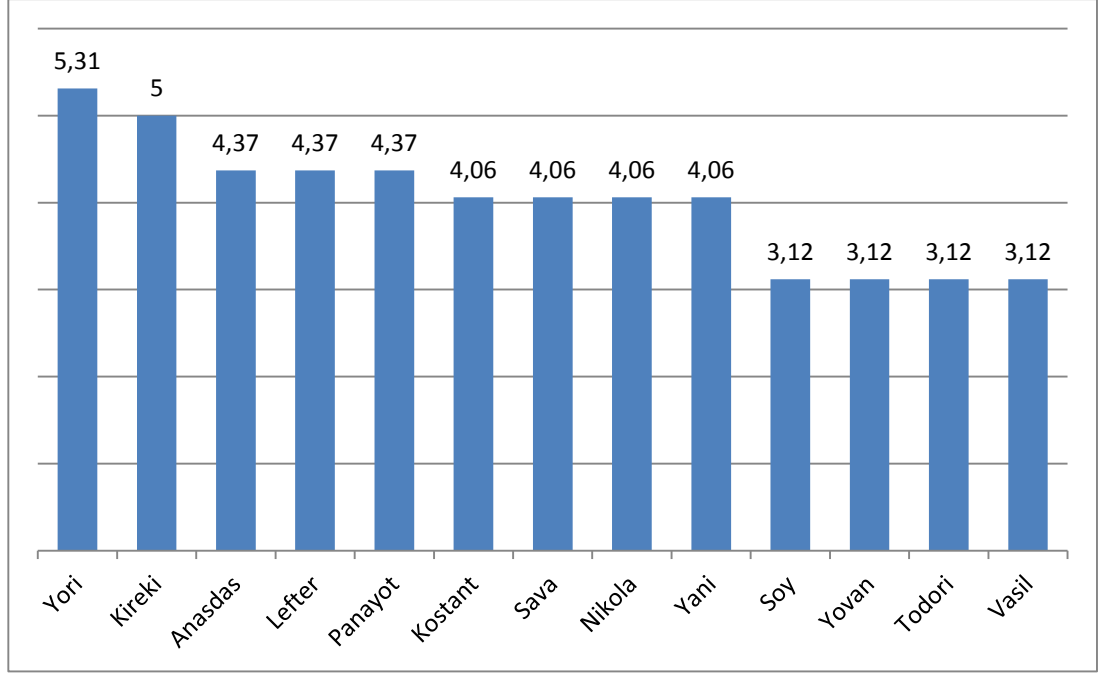
Nikola ismi 4 defa ile en çok Urgançiftliği'nde kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler içindeki payı %11,42'dir. Zikredilen isim Tahna ve Tekkekıranı'nda birer defa kullanılırken Şeyhkoyun ve Hacidede'de ise hiç kullanılmamıştır.

8 defa ile en fazla Kūsuduf'ta kullanılan Sava isminin köydeki diğer isimler içindeki payı %14,3'tür. Zikredilen isim Tahna, Kocaoğlu, Tekkekıranı ve Hacidede'de hiç kullanılmamıştır.

Soy, Yovan, Todori ve Vasil isimleri ise 10'ar defa kullanılmıştır. Soy ismi 7 defa ile en çok Kocaoğlu'nda kullanılmış olup köyde kullanılan diğer isimler arasındaki payı %8,86'dır. Tekkekıran, Tahna ve Urgan'da birer defa kullanılan Soy ismi Ayar, Hacidede, Kūsuduf ve Şeyhkoyun'da ise hiç kullanılmamıştır. Yovan ismi 4 defa ile en çok Kocaoğlu'nda kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler arasındaki payı %5,06'dır. Ayar, Tekkekıranı ve Tahna'da birer defa kullanılan bu isim Hacidede, Urgan ve Şeyhkoyun'da hiç kullanılmamıştır. Todori ismi ise 4 defa ile en çok Ayar'da kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler arasındaki payı

%6,34'tür. Söz konusu isim Kösuduf, Tekkekıranı ve Kocaoğlu'nda birer defa kullanılırken Urgan, Tahna ve Hacidede'de hiç kullanılmamıştır.

Vasil ismi 3 defa ile en çok Şeyhkoyun'da kullanılmıştır. Bu ismin köydeki diğer isimler arasındaki payı %11,11'dir. Vasil ismi Kocaoğlu ve Kösuduf'ta birer defa kullanılırken Hacidede, Tekkekıranı, Tahna ve Urgan'da hiç kullanılmamıştır.

Şekil 6: 10 Defadan Fazla Kullanılan Gayrimüslim Nüfus İsimlerinin Toplam Nüfus İçindeki Oranı

2.5.2. Lakaplar

Soyadı sisteminin olmadığı Osmanlı Devleti'nde kişilerin tanınmasında belirleyici bir rol üstlenen lakapların verilif şekilleri ve türleri çok farklıdır. İncelemif olduğumuz 2205 numaralı defterde ise kişiler çoğunlukla babalarının ismi ile kaydedilmişlerdir. Kaza genelinde gayrimüslim nüfus arasında 28 farklı lakap 44 defa kullanılmıştır.

2.5.2.1. Meslek Bildiren Lakaplar

Meslek bildiren lakaplara baktığımızda karşımıza 8 farklı lakap çıkmaktadır. Bunların kullanım sayısı 10'dur. Bu başlık altında en fazla kullanılan lakap *kalaycı*'dır ve 3 defa kullanılmıştır. *Bakırcı*, *devecioğlu*, *hamaloğlu*, *kıdımcıoğlu*, *sığırcı*, *semerci* ve *usta* lakapları ise 1'er defa kullanılmıştır.

Tablo 31: Meslek Bildiren Lakaplar

Lakap	Kullanım sayısı
Bakırcı	1
Devecioğlu	1
Hamaloğlu	1
Kalaycı	3
Kıdımcıoğlu	1
Sığırcı	1
Semerci	1
Usta	1

Kişilerin fiziksel özelliğini bildiren 3 farklı lakap toplam 9 defa kullanılmıştır. Bunlardan *kara* lakabı 6 defa kullanılırken *koca bıyık 2*, *ela gözlü* lakabı 1 defa kullanılmıştır.

Hayvan ismi ile oluşturulan 3 farklı lakap toplam 5 defa kullanılmıştır. Bunlardan *öküzoğlu* lakabı 3 defa kullanılırken, *ayı ve tekeoğlu* lakapları 1'er defa kullanılmıştır.

Bunların dışında kişilerin menşesini bildiren lakap olarak *Tokatlıoğlu* 1, dini statü bildiren lakap olarak *papas* lakabı 3 defa kullanılmıştır. Özür bildiren lakap grubunda *deli* lakabı 1, hem menşe hem özür bildiren lakap olarak *Bafralıdeliköse* lakabı 1 defa kullanılmıştır.

2.5.2.2. Muhtelif Lakaplar

Yukarıda bahsedilen lakaplar dışında kullanılan çeşitli lakaplar vardır. Bu grupta 10 farklı lakap toplam 14 defa kullanılmıştır. Bu lakaplardan *kapısızoğlu* lakabı 4, *kavdiloğlu* lakabı 2 defa kullanılırken diğer lakaplar 1'er defa kullanılmıştır.

Tablo 32: Yukarıda Bahsedilen Gruplara Girmeyen Lakaplar

Lakap	Kullanım sayısı
Abalıoğlu	1
Ağcaoğlu	1
Cevizoğlu	1
Göçeroğlu	1
Gülekoğlu	1

Kavdiloğlu	2
Kapısızoğlu	4
Köle	1
Suazlıoğlu	1
Tiryakioğlu	1

2.6. Kişilerin Fiziksel Özelliklerine Göre Tanımlanması

Kaza'da yer alan kişiler kullanılan lakapların yanı sıra fiziksel özellikleri ile de tanımlanmışlardır. 7 kişi sakalı bıyığı çıkmamış kişi anlamına gelen *şabb-ı emred* ifadesi ile kaydedilmiştir. Şabb-ı emred olarak kaydedilen kişilerin 5'i 15 yaşında, 1'i 12 yaşında, 1'i de 10 yaşındadır.

Sakal rengine göre tarif edilenlerin sayısı 32'dir. Bunlardan 17'si *kır sakallı*, 9'u *kara sakallı*, 5'i *aksakallı*, 1 kişi *köse sakallı* olarak tarif edilmiştir. Bunlardan başka bıyık rengine göre tarif edilenlerin sayısı ise 98'dir. Bunlardan 67'si *kara bıyıklı*, 16'sı *sarı bıyıklı*, 13'ü *ter bıyıklı*, 2'si de *kır bıyıklı*'dir. Kara sakallı ve kara bıyıklıların sayısının fazla olması genç nüfusun fazla olduğunu gösterir.

Tablo 33: Sakal ve Bıyık Rengine Göre Tanımlananlar

Sakal Rengi	Kullanım Sayısı	Bıyık Rengi	Kullanım Sayısı
Aksakallı	5	Kara bıyıklı	67
Kara sakallı	9	Kır bıyıklı	2
Kır sakallı	17	Sarı bıyıklı	16
Köse sakallı	1	Ter bıyıklı	13
Toplam	32	Toplam	98

2.7. Köylerde Meydana Gelen Nüfus Hareketi

2.7.1. Doğumlar

Kazadaki 8 gayrimüslim köyünde 14 doğum kaydı bulunmaktadır. Bu 8 köyden 4 tanesinde doğum kaydına rastlanılmamaktadır. Bu köyler Tekkekıranı, Hacıdede, Urgan ve Şeyhkoyun'dur. En fazla doğum kaydı Kösüduf'tadır. Bu köyde 6 doğum kaydı bulunmaktadır. Bu köyü 4 doğum kaydı ile Kocaoğlu, 3 doğum ile Ayar izlemektedir. Tahna'da ise 1 doğum kaydı vardır. Doğumlardan yalnızca

Tahna' daki 1830-1831 yılında gerçekleşmiş, diğer doğumlar 1831-1832 yılında meydana gelmiştir.

2.7.2. Ölümler

Gayrimüslim köylerinde 3 tane ölüm kaydı yer almaktadır. Bu ölümler Kocaoğlu, Tahna ve Ayar'da 1831-1832 yılında meydana gelmiştir. Tahna ve Ayar'da 1 ve 2 yaşlarında 2 çocuk ölürken Kocaoğlu'nda 5 yaşında bir çocuk ölmüştür. Doğum oranı ölüm oranından fazla olduğu için nüfusta artış olmuştur.

Tablo 34: 1831-1832 Yıllarındaki Doğum ve Ölüm Sonrası Nüfusta Meydana Gelen Değişiklikler

Köyler	Nüfus	Doğum	Ölüm	Doğum ve Ölüm Sonrası Ortaya Çıkan Değişiklik
Ayar	64	3	1	+2
Hacıdede	7	—	—	—
Kocaoğlu	79	4	1	+3
Küsuduf	57	6	—	+6
Şeyhkoyun	27	—	—	—
Tahna	35	1	1	—
Tekke Kıranı	16	—	—	—
Urgan	35	—	—	—
Toplam	320	14	3	+11

2.7.3. Yer Değişiklikleri

Kaza'da meydana gelen doğum ve ölümlerin yanında çeşitli sebeplerden dolayı yaşadığı yerden başka bir yerleşim yerine gidenler de nüfus defterlerinde belirtilmiştir. Yerleşim yerinden ayrılanların veya gelenlerin hangi sebeple göç ettikleri defterlerde belirtilmemiştir. Kayıtlara göre gayrimüslim köylerine göç eden olmazken Kocaoğlu'ndan 9 kişi Canik'e gitmiştir. Kusuduf'tan da 1 kişi başka bir yerleşim birimine göç etmiştir. Ancak nereye göç ettiği belirtilmemiştir.

Tablo 35: Kaza'da Meydana Gelen Yer Değişiklikleri

Köyler	Gelen	Giden
Ayar	—	—
Hacıdede	—	—
Kocaoğlu	—	9
Küsuduf	—	1
Şeyhkoyun	—	—
Tahna	—	—
Tekkekıranı	—	—
Urgan	—	—
Toplam	—	10

2.8. 2205 Numaralı Nüfus Defteri ile 2206 Numaralı Nüfus Defterinin Karşılaştırması

2205 numaralı nüfus defteri ile 2206 numaralı nüfus defteri arasında doğum, ölüm, göç gibi olaylardan kaynaklanan farklılıklar sebebiyle nüfus sayısında değişim olmuştur. Bu farklılık aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 36: 2205 Numaralı Defter ile 2206 Numaralı Defterin Karşılaştırması

Merkez/Köy ve Diğer Yerleşim Birimleri	2205 Numaralı Nüfus Defterine Göre 1831-1832 Yılı Havza Kazası Nüfusu ⁶²	2206 Numaralı Nüfus Defterine Göre 1831-1832 Yılı Havza Kazası Nüfusu
Ağcamahmud	29	28
Arslançayırı	46	49
Ayar	67	67
Bekdiğın	74	64
Belek	13	13
Belli	45	38
Bey	14	14
Boyalıca	44	40
Celil	62	65
Çakıralanı	45	47
Çeltekderesi	16	17

⁶² Kaza genelinde meydana gelen doğumlar ve göç olayları da dâhil edilerek hesaplanan nüfus

Dere	69	65
Deregöz	25	25
Elmacık	24	23
Eymir	27	22
Gemerez	28	30
Giderli	145	145
Girem	29	29
Güvercinlik	77	75
Havza	53	47
Hacıdede	7	7
Hilyaz	91	89
Ilıca	106	103
Kal'a	29	30
Kamlık	135	134
Karacaviran	58	59
Karahalil	87	95
Karageçmiş	9	9
Kavanıc	12	12
Kavanıc	24	27
Kayacık	39	38
Kocaoğlu	83	82
Kuyucak	32	31
Küsuduf	63	65
Lardük	120	119
Mısmılağaç	90	90
Mihrabluz	30	32
Mürsel	53	53
Salarıc	39	38
Sarılıktekkesi	8	8
Sivrikinise	159	159
Susuz	101	95
Şerbelek	79	77
Şeyhbezenli	42	35
Şeyhkoyun	27	28

Şeyhler	100	98
Şeyhsafi	67	67
Tahna	36	35
Taşkaracaviran	42	40
Tatarkalesi	20	20
Tatarkalesi	54	34
Tekkekıranı	16	16
Törtük	118	110
Urgan	35	39
Varazoy	27	26
Yavecik	56	48
Yenice	38	37
Toplam	3064	2988

Havza Kazası'na ait bu iki defterdeki nüfus kayıtlarında bazı farklılıklar vardır. 2205 numaralı defterde yer alan 119 kişinin 2206 numaralı defterde kaydı yoktur. Bu kişilerin 40'ı ölmüştür. Ölenlerin 23'ü 13 yaşın altında, 1 kişi 18 yaşında, diğerleri ise 45 yaşın üzerindedir. Yaşlara bakıldığında özellikle 13 yaşına kadar olan çocuklarda meydana gelen ölümler daha fazladır. Bu defterde kayıtlı 9 kişi başka bir yerleşim birimine giderken 1 kişi de askere gitmiştir. 70 kişinin ise ne olduğu belirtilmemiştir.

2205 numaralı defterde yer almayan 53 kişi 2206 numaralı defterde kayıtlıdır. Bunlardan 7 tanesi yeni doğmuş bebeklerdir. 46 kişinin ise 2205 numaralı defterde kaydı yok iken 2206 numaralı defterde kayıtları vardır.

2205 ve 2206 numaralı defterleri karşılaştırdığımızda Ayar, Belek, Bey, Deregöz, Girem, Hacıdede, Karageçmiş, Kavanıc, Mısmılağaç, Mürsel, Sarılıktekkesi ve Tekkekıranı'nda herhangi bir nüfus değişimi olmamıştır.

SONUÇ

1831-1832 nüfus sayımında Sivas Vilayeti Amasya Sancağı'na bağlı olan Havza Kazası 55 yerleşim biriminden meydana gelmektedir. Kaza nüfusu Müslüman ve gayrimüslim şeklinde gruplandırılarak kaydedilmiştir. Her iki grubun fert sayıları, isimleri, yaşları, fiziki özellikleri, özür grupları, askerlik ve vergi durumları, Havza Kazası dışına gidenler ya da gelenler ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Lakap olarak kullanılan meslek isimlerinden yola çıkarak kazada hangi mesleklerin mevcut olduğu da tespit edilmiştir. Kaza genelinde 47 Müslüman yerleşim biriminde 2.638, 8 gayrimüslim köyünde 320 kişi olmak üzere toplam 2.958 kişi mevcuttur. En kalabalık Müslüman köyü 152 kişinin yer aldığı Sivrikinise, en kalabalık gayrimüslim köyü 79 kişinin bulunduğu Kocaoğlu köyüdür.

Fiziki özellikler kişilerin sakal ve bıyık renklerinin belirtilmesi suretiyle tanımlanmıştır. Sakalı bıyığı çıkmamış gençler için şabb-ı emred ifadesi kullanılmıştır. Sakal rengi olarak Müslümanlarda en kalabalık grup kara sakallılar, gayrimüslimlerde kır sakallılardır. Bıyık rengi bakımından Müslümanlarda da gayrimüslimlerde de en kalabalık grup kara bıyıklılardır.

En kalabalık yaş grubu gerek Müslümanlar ve gerekse gayrimüslimlerde 0-9 yaş aralığı içinde yer alanlardır. Müslüman nüfusun %32,41'i, gayrimüslim nüfusun %40,62'si bu yaş grubunda yer alır. Müslüman ve gayrimüslimlerin yaş grubu dağılımları birbirine benzerlik göstermektedir. Her ikisinde de yaş arttıkça o yaş grubu içinde yer alan kişi sayısı azalmaktadır. Yalnızca Müslümanlarda 30-39 yaş grubu, 20-29 yaş grubundan daha kalabalıktır. 45 yaş üzeri gruba bakıldığında nüfus ciddi oranda azalmaktadır. Bu durum insanların yaşam süresinin kısa olduğunu göstermektedir.

Müslümanlar arasında en fazla kullanılan isim Mehmet, gayrimüslimlerde Yori'dir. Lakaplar gerek Müslümanlar, gerekse gayrimüslimlerde genel olarak fiziksel özellik, bedensel ve zihinsel özür, meslek, menşe, hayvan isimleri şeklinde olabildiği gibi oğlu eklenerek veya ilmiye ya da dinî sınıf ifade edilerek de verilmiştir. Bu sınıflandırmalara girmeyen farklı lakaplara da rastlanmıştır.

Kazada 19 kişi askere alınmıştır. Hiç asker kaydedilmeyen köyler de vardır. Gayrimüslim nüfusun mükellef olduğu cizye miktarından ekonomik durumlarını tespit etmek mümkündür. Çünkü kişiler kaydedilirken hangi vergi sınıfına dâhil oldukları üzerlerine yazılmıştır. Müslüman nüfusun kaydında askerlikle ilgili bilgilerin olması Müslüman nüfusun asker ve vergi, gayrimüslim nüfusun kaydında ise cizye tasnifinin yer alması gayrimüslim nüfusun vergi kaynağı olarak görüldüğünü göstermektedir.

Yapılan çalışma sonucunda 1831-1832 yıllarındaki kaza nüfusu hakkında yeni bilgiler elde edilmiştir. Havza Kazası'nın 1831-1832 yıllarındaki köyleri ve bu köylerin nüfusları tespit edilmiştir. Bu esnada meydana gelen göç olayları da tespit edilmiştir. Ayrıca gayrimüslim nüfusun hangi statüde cizye vergisi ödediğinin kaydedilmesi insanların maddi durumları hakkında da bilgi vermektedir. Elde edilen bilgiler sosyal tarih araştırmaları için faydalı olacaktır. Bu çalışma daha sonraki yıllara ait nüfus defterlerinin çözülmesi açısından da bir başlangıç olmuştur.

KAYNAKÇA

1-Kaynaklar

Nüfus Defterleri Fonu 2205, 2206.

2-Salnameler

Sivas Vilayeti Salnamesi 1288, 1301, 1302, 1321, 1325.

3-Kitap ve Makaleler

Abdizade Hüseyin Hüsameddin; *Amasya Tarihi*, Sadeleştirenler: Dr. Ali Yılmaz, Dr. Mehmet Akkuş, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları No: I, c. I, 1986.

Ali Cevad; *Memalik Osmaniyе'nin Tarih ve Coğrafya Lügati*, y.y., c. IV, 1313.

Aydın, Mahir; "Sultan II. Mahmut Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri", *Sultan II. Mahmut ve Reformları Semineri (28-30 Haziran 1989)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 1990, ss. 81 -106.

Baykara, Tuncer; *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.

Behar, Cem; *Osmanlı İmparatorluğunun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Tarihi İstatistikler Dizisi, c. II, 2003.

Bingöl, Sedat; "İstanbul'da 1828 Nüfus Sayımı ve Bazı Mahallelerin Müslüman Nüfusu Üzerine Bir İnceleme", *15-CIEPO SEMPOZYUMU (8-12 Haziran 2002)*, ss. 43-60.

Bozkurt, Fatih; "Tereke Defterleri ve Osmanlı Demografi Araştırmaları", *Tarih Dergisi*, sy. 54, 2012, ss. 91-120.

Çadırcı, Musa vd.; *1830 Sayımında Ankara*, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2000.

Çimen, Adnan; "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı'da Nüfus Hizmetleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3, 2012, ss. 183-216.

Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları, 2010.

Doğru, Halime; "Osmanlı Devletinde Toprak Yazımından Nüfus Sayımına Geçiş ve Bir Nüfus Yoklama Defteri Örneği", *Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1/2, 1989, ss. 233-285.

Elibol, Numan; "Osmanlı İmparatorluğunda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12/2, 2007, ss. 135-160.

Eryılmaz, Bilal; "Osmanlı Devletinde Nüfus Sayımları ve Nüfusun Yapısı", *Türk İdare Dergisi*, 1988, ss. 69-91.

Gökmen, Ertan; "Manisa Medreseleri Nüfus Yoklama Defteri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 27/ 2, (Aralık 2012), ss. 381-401.

Havza Kaymakamlığı, *Havza*, Sivas: 2003.

- İpek, Nedim; *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon: Serander Yayınları, 2006.
- Karal, Enver Ziya; *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997.
- Karpat, Kemal; *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Kılıç, Orhan; “Osmanlı Dönemi İdari Uygulamalar Bağlamında Canik’in Yönetimi ve Yöneticileri”, *Geçmişten Geleceğe Samsun I. Kitap*, Doç. Dr. Cevdet Yılmaz (ed), Samsun: 2006.
- Koç, Yunus; “Ömer Lütfi Barkan’ın Tarihsel Demografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları”, *Bilig*, sy. 65, (Bahar 2013), ss. 177-198.
- Özdeğer, Mehtap; “Osmanlı İmparatorluğunda Miri Arazi Rejimi ve Tahrir Geleneği”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/6, 2013, ss. 1-15.
- Sezen, Tahir; *Osmanlı Yer Adları*, TC. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın No:21, 2006.
- Ünal, Mehmet Ali; *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta: y.y., 1997.
- Ünlü, Mucize – İskender Kılıç, Pelin; “Ayandon Kazası’nın 1841 Yılı Nüfus Yapısı”, *Turkish Studies*, 9/4, (Bahar 2014), ss. 597-617.
- Yörük, Doğan; “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı İmparatorluğu’nda Yaşayan Gayrimüslimlerin Nüfusu”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 17, ss. 625-652.
- Yücel, Saadettin; *İlk Kıvılcım*, Havza İlçesi ve Köylerine Hizmet Götürme Yayınları, I. Baskı, 2001.
- Zübeyirzade Mehmet Fuat; *Yurdumuz Havza*, Ali Tuzcu (hızl), Ankara: 1988.

ÖZGEÇMİŞ

01.02.1991 tarihinde Samsun'un Çarşamba ilçesinde doğdu. 2009 yılında Çarşamba Lisesi'ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü'nde Yüksek Lisans Programına başladı.

İletişim Bilgileri

E mail : yasarasan55@hotmail.com

Telefon : 05419144086

